

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

LASTEN SUUNNITTELEMAT SOVITTELUÄÄNNÖT TOUHULA PÄIVÄKOTIIN KANGASALLE

TEKIJÄ: Johanna Pisteri, SS16KP

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala			
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma			
Työn tekijä Johanna Pisteri			
Työn nimi Lasten suunnittelemat sovittelusäännöt Touhula päiväkotiin Kangasalle.			
Päiväys	28.1.2019	Sivumäärä/Liitteet	42/3
Ohjaaja Lehtori Anne-Leena Juntunen			
Toimeksiantaja Touhula Varhaiskasvatus Oy, Touhula Kangasala / Päiväkodin johtaja Anne Kauppinen			
Tiivistelmä			
<p>Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena kehittämistyönä. Tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa yhdessä lasten kanssa sovittelusäännöt lapsiryhmään Touhula päiväkotiin Kangasalle. Säännöt auttavat lapsia harjoittelemaan erilaisia vuorovaikutus- sekä itsenäistymistilanteita aikuisen tuella. Kohderyhmänä oli esiopetuksessa olevat lapset.</p> <p>Prosessin aikana suunnittelin ja toteutin viisi erilaista pedagogista ohjaustuokiota, joissa keskusteltiin lasten kanssa päiväkodissa tapahtuvista erimielisyyksistä, ristiriidoista ja näiden sovittamisesta. Ohjaustuokioille laadin pedagogiset ohjaussuunnitelmat, joista näkyy tuokioiden tavoitteet. Ohjaustuokioissa hyödynsin myös kirjallisuutta sekä erilaisia toiminnallisia menetelmiä, kuten ristiriitapulma-kortteja (Liuska ja Turunen 2015.). Jokaisella tuokiolla käsitelimme erilaista teemaa kuten ruokailutilanteet sekä leikkitalanteet ja mietimme minkälaisia ristiriitoja syntyy vai syntykö niitä? Keskustelimme lapsien kanssa myös sovittelusta ja siitä, miten se tapahtuu. Jokaisen ohjauskerran pohjalta syntyi sovittelusääntöjä.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys pohjautuu varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen osaamisalueisiin, kuten havainnointiin, avoimen keskustelun pitämiseen sekä lasten kanssa pidettyihin pedagogisiin ohjaustuokioihin.</p> <p>Toimeksiantajalta sain palautetta kirjallisesti sekä viimeisellä ohjaustuokiolla keräsin palautetta lapsilta laatimallani hymynaama palautekaavakkeella. Opinnäytetyölle asettamani tavoitteet täyttyivät, koska lapset saivat suunniteltua omat sovittelusäännöt ryhmänsä arkeen. Valmiit sovittelusäännöt kirjoitettiin puhtaaksi sekä toteutettiin vielä kuvina Papunetin kuvatyökalun avulla. Sovittelusäännöt jäivät päiväkodille osaksi lapsien arkea, jolloin he voivat palata aina uudelleen sääntöjen pariin tarvittaessa.</p> <p>Opinnäytetyön jatkokehitysideana voisi olla laadittujen sovittelusääntöjen käytännöllisyyden havainnointi ryhmän arjessa sekä toimivuus myös muissa lapsiryhmissä.</p>			
Avainsanat Osallisuus, lapsilähtöisyys, sovittelu, vuorovaikutus, ristiriidat			

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author Johanna Pisteri			
Title of Thesis Children's mediation rules to Touhula Daycare center in Kangasala.			
Date	28.1.2019	Pages/Appendices	42/3
Supervisor Anne-Leena Juntunen			
Client Organisation Touhula Varhaiskasvatus Oy, Touhula Kangasala/ Daycare Manager Anne Kauppinen			
<p>Abstract</p> <p>The aim of this thesis was to make and implement mediation rules together with children to a child group in Touhula daycare center Kangasala. These rules help children practise different interaction and autonomy situations with the help of adults. The target group was preschool children. The study was carried out as a functional development work.</p> <p>During the process five different pedagogical guidance sessions were planned and implemented, and the purpose of these sessions was to talk about disagreements, interaction and mediation in the kindergarten with the children. For every guidance session a pedagogical guidance plan was made to show the goal of the guidance. Also, literature and different functional methods, like conflicts cards (Liuska and Turunen 2015), were utilized in the guidance. In every session, a different theme, like a dining situation and a play situation, were discussed and the children pondered on what kind of conflicts could arise if any. There were also discussions with the children on mediation and on how it happens. Every guidance session formed basis for mediation rules.</p> <p>The theoretical framework of the thesis is based on the fields of expertise in early childhood education and preschool education, like observation, open discussions and pedagogical guidance sessions with children.</p> <p>Feedback was received in writing from the client organisation and, from the children, with smiley feedback forms during the last guidance session. The goals set for the thesis were reached because the children could plan their own mediation rules for their everyday life in group. The finished mediation rules were typed out and illustrated with the Papunet picture tool. The mediation rules were left in the kindergarten for the children and they can always revise the rules if necessary.</p> <p>A topic for further study could be observing the practicality of the mediation rules in the group's everyday life and the functionality of the rules in another child group.</p>			
Keywords Implication, child-oriented, mediation, interaction, conflicts			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	MIKÄ ON TOUHULA?.....	6
3	OSALLISUUS	8
3.1	Mitä on osallisuus?	8
3.2	Mitä on lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa?	9
4	LAPSILÄHTÖISYYS	10
5	VUOROVAIKUTUS.....	11
6	RISTIRIIDAT.....	12
7	OPINNÄYTETYÖN RAKENTUMINEN	14
7.1	Opinnäytetyön prosessikuvaus	14
7.2	Opinnäytetyön toteutustapa	15
8	PROJEKTINA SOVITTELUÄÄNNÖT TOUHULAAN	16
8.1	Kehittämistarpeen tunnistaminen	17
8.2	Sääntöjen ideointi ja luonnostelu	17
8.3	Sääntöjen kehittäminen ja ohjaustuokioiden ohjelmarunko	18
8.4	Sääntöjen toteutus ja viimeistely.....	20
8.5	Lasten ja toimeksiantajan palaute sovittelusääntöjen suunnittelusta ja toteutuksesta	22
9	POHDINTA.....	25
9.1	Eettisyys ja luotettavuuskysymykset.....	27
9.2	Opinnäytetyön merkitys.....	28
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	30
10	LIITE 1: PEDAGOGISET OHJAUSSUUNNITELMAT	32
11	LIITE 2: TUOKIOIDEN PALAUTELOMAKE LAPSILLE	39
12	LIITE 3: LASTEN SUUNNITTELEMAT SOVITTELUÄÄNNÖT KIRJALLISENA JA KUVINA	41

1 JOHDANTO

Tänä päivänä varhaiskasvatuksessa on paljon lapsia ja isoja ryhmäkokoja. Lasten kanssa työskentelevä tietää, että lapsiryhmissä syntyy paljon erilaisia ristiriitatilanteita sekä erimielisyyksiä. Tavallisimpia erimielisyyden aiheita voivat olla lelujen jakaminen, toisten huomioiminen tai huomiotta jättäminen. Ristiriitojen syntyminen on normaalia, mutta tulisi kiinnittää huomiota riitojen ennaltaehkäisemiseen sekä niiden ratkaisemisessa tarvittaviin taitoihin. Lasten tulisi aloittaa riitatilanteiden selvittämisen harjoittelu jo ajoissa varhaiskasvatuksessa ollessa aikuisen tuella. Tällöin lapset osaisivat kouluikässä selvittää erimielisyyksiään sekä hankalia vuorovaikutustilanteita omatoimisesti. (Liuska ja Turunen 2015,9.)

Tämän opinnäytetyön aiheena on suunnitella yhdessä lapsien kanssa toimivat sovittelusäännöt Touhula päiväkodin viikarit-ryhmään, esiopetuksessa oleville lapsille. Työn tavoitteena oli luoda toimivat ja yksinkertaiset sovittelusäännöt Touhulaan, joista hyötyisivät erityisesti lapset sekä myös henkilökunta. Sovittelusäännöt säilyisivät yhtenä toimivana työmenetelmänä päiväkodin arjessa. Luotujen sääntöjen avulla lapset saisivat myös lisää harjoitusta erilaisista vuorovaikutus- sekä itsenäistymistilanteista aikuisten tuella. Kohderyhmänä 5-6 vuotiaat lapset, joiden kanssa toteutuivat sovittelusäännöt. Eskarilaiset valikoituivat kohderyhmäksi, koska he hyötyvät näistä paljon ajatellen tulevaa koulutaivalta.

Opinnäytetyön toimintaympäristönä on Touhula päiväkotikangas Kangasalla. Opinnäytetyö toteutetaan Touhula päiväkodin tarpeeseen käytännöllisistä sovittelusäännöistä. Päiväkodilla on ollut käytössä työkaluja ristiriitatilanteiden sekä kiusaamisen ehkäisemiseen, mutta ei tilanteiden sovitteluun. Opinnäytetyössä tarkastellaan lasten keskinäistä vuorovaikutusta, osallisuutta, ristiriitoja sekä niiden selvittelyä.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys pohjautuu varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhteyteen, joka rakentuu teoretiedosta, havainnoinnista, avoimen keskustelun pitämisestä sekä lasten kanssa pidetyistä ohjaustuokioista, joiden pohjalta syntyvät sovittelusäännöt.

Tutkimus toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä. Toiminnallinen opinnäytetyö on yksi ammattikorkeakoulun vaihtoehtoista tehdä tutkimuksellista opinnäytetyötä. Toiminnallisella opinnäytetyöllä tavoitellaan ammatillisessa kentässä muun muassa käytännön toiminnan ohjeistamista ja opastamista. (Vilka ja Airaksinen 2003, 9.)

2 MIKÄ ON TOUHULA?

Touhula Kangasala on yksityinen päiväkoti Kangasalla, jonka päiväkodin johtajana toimii Anne Kauppinen. Tällä hetkellä koko päiväkodissa on 76 lasta, 12 kasvattajaa sekä päiväkotiapulainen. Touhula Varhaiskasvatus Oy on Suomen suurin yksityinen päiväkotiketju. Vuodesta 2010 lähtien Touhulan päiväkoteja on ollut yhteensä 178 kappaletta 40 eri paikkakunnalla. Päiväkoti perheeseen kuuluu liikunta-, seikkailu-, kieli-, taide ja kulttuuripäiväkoteja. Touhula Kangasala koostuu neljästä eri lapsiryhmästä: vekkulit, vintiöt, vekarat ja viikarit. Esiopetuksessa olevat lapset ovat osa viikarit-ryhmää. Touhulalle tärkeitä tavoitteita on jatkuva laadun kehittäminen ja sitoutuminen. Touhulalaisten vastuulla on päivittäin laadukas varhaiskasvatus. Päiväkodin arvoihin kuuluu erilaisia toimintatapoja kuten touhukas ja tavoitteellinen, ennakkoluuloton ja vastuullinen sekä toiminta perheen parhaaksi. (Touhula 2018.)

Päiväkodin keskeisimpänä toiminta-ajatuksena on liikuntapainotteisuus, jota tavoitellaan joka päivässä arjessa. (Kangasalan Kunta 2017.) Päiväkoti pyrkii siihen, että lapsilla olisi vähintään kaksi tuntia liikuntaa päivän aikana. Liikuntapainotteiset Touhula päiväkodit innostavat lapsia liikkumaan monipuolisesti ja luovasti päivien aikana. Lapset pääsevät päiväkotipäivän aikana harjoittamaan omia rajojaan ja tuntemaan erilaisia onnistumisen elämyksiä liikunnallisessa ympäristössä. Lasten leikille ja liikunnalle on aina aikaa, ulkona kuin sisälläkin. (Touhula 2018.) Liikunta näkyy Touhulan arjessa muun muassa liikunnallisin aamupiirein, liikunnallisin unipoluin sekä erilaisten tapahtumien merkeissä kuten perjantaisin olevan liikuntahaasteen ja kerran kuukaudessa toteutetun liikuntaseikkailun muodossa. (Kangasalan Kunta 2017.)

Touhulan tehtävänä on kasvattaa yhdessä vanhempien kanssa *"tämän päivän pienistä lapsista huomisen suuria aikuisia"*. (Touhula 2018.) Touhulan päiväkodeissa toimii varhaiskasvatusta sekä esiopetusta. Kaikissa Touhula päiväkodeissa noudatetaan valtakunnallista sekä kunnan omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa ja esiopetussuunnitelmaa. Päiväkodin tehtävänä on tukea perhettä, olla avoin, rehellinen sekä ylläpitää mutkatonta yhteistyötä perheen ja henkilöstön välillä. Touhula tekee yhteistyötä lähialueiden eri toimijoiden kanssa esimerkiksi erityislastentarhanopettajien, neuvolan sekä koulun kanssa. (Touhula 2018.)

Kiusaamista ehkäisevä työ tulisi olla tehokasta sekä tuloksellista. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma pitäisi olla osana yksikön omaa varhaiskasvatuksen suunnitelmaa. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä henkilöstön sekä lasten huoltajien kanssa. Suunnitelman tekeminen edellyttää työyhteisöltä keskustelua ja pohdintaa kiusaamisesta yksikössä sekä sen tarkoitusta. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017.)

Touhula Kangasalla on käytössä kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma, jossa määritellään miten yksikössä tulisi ehkäistä kiusaamista. Suunnitelmassa kerrotaan mitä kiusaaminen on, millaisia muotoja sekä rooleja kiusaamiseen liittyy, mitä on kiusaamisen ehkäisy, kiusaamisen huomaaminen ja tunnis-

taminen, kiusaamiseen puuttuminen sekä erilaisia ohjeita ja vinkkejä lasten vanhemmille. Suunnitelma oppaaseen on myös liitetty muutamia esimerkkejä kiusaamisesta, kiusaamiseen puuttumisesta sekä kiusaamisen ehkäisystä. (Touhula 2018.)

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kokonaisuutta, jossa painottuu pedagogiikka. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena kuten kerho- ja leikkitoimintana. Varhaiskasvatus nähdään myös yhtenä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäjänä. Kaikki alle kouluikäiset ovat oikeutettuja saamaan varhaiskasvatusta. Jokaiselle lapselle laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatus on iso osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta, mutta varhaiskasvatus tukee ja täydentää kasvatustehtävää. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. (Opetushallitus 2016 ja 2018.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 7) kerrotaan ”varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä olevan tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa”. Päiväkodeissa noudatetaan valtakunnallista sekä kunnan omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa. (Opetushallitus 2016 ja 2018.)

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuudessa on kolme erillistä tasoa. Suunnitelma koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten omasta varhaiskasvatussuunnitelmasta. (Opetushallitus 2018.) Varhaiskasvatusta ohjaa varhaiskasvatuslaki, jolla säädetään lasten oikeutta varhaiskasvatukseen. Kyseistä lakia sovelletaan kunnan, kuntayhtymän sekä muun palvelujen tuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen. (Finlex, Varhaiskasvatuslaki 1§)

Tutkimuksen kohderyhmänä oli esiopetuksessa olevat lapset, mutta välillä toimintaan osallistui muutama varhaiskasvatuksessa oleva lapsi. Pidetään tärkeänä, että varhaiskasvatus sekä siihen kuuluva esiopetus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Tässä kokonaisuudessa keskiössä on lasten kasvu ja heidän oppimisensa. Esiopetuksen tehtävänä on antaa lapselle mahdollisuus innostua erilaisista asioista sekä oppia uusia asioita. Erilaiset oppimisympäristöt laajentavat lapsen osaamista. Esiopetus tarjoaa lapsille taitoja vahvistaa vuorovaikutusta sekä sosiaalisia taitoja. Lapsilähtöisesti suunniteltu toiminta esiopetuksessa vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa. (Opetushallitus 2014, 12, 14.)

Esiopetuksessa olevalla lapsella on oikeus ja mahdollisuus saada varhaiskasvatusta ennen ja jälkeen esiopetuksen. Tämä edellyttää lapsen vanhempien olemista töissä tai koulussa. Vaihtoehto varhaiskasvatukselle on leikki- tai kerhotoiminta. Lapsen ollessa varhaiskasvatuksessa sekä esiopetuksessa,

tällöin toiminta ja henkilöstö on varhaiskasvatuslain ja päivähoitolain alaista. (Heinonen, Iivonen, Korhonen, Lahtinen, Muuronen, Semi ja Siimes 2016, 51.)

3 OSALLISUUS

3.1 Mitä on osallisuus?

Osallisuus määrittyy toimintana, joka on vastavuoroisuutta muiden läsnä olleiden kanssa. Uusimassa lapsitutkimuksessa käy ilmi, että lapsuuden tehtävänä ei ole pelkästään valmistaa lasta aikuisuuteen, vaan itse lapsuus on ainutlaatuinen vaihe, jolloin lapsella on mahdollisuus vaikuttaa aktiivisuudellaan sosiaalisessa ympäristössään ja muuttaa sitä kaikissa kehitysvaiheissaan. (Järvinen ja Mikkola 2015,13.) (Eerola-Pennanen, Koivula ja Siippainen 2017, 36.)

Osallisuus nähdään olevan johonkin liittymistä, kuulumista, yhteisöllisyyttä sekä yhteensopivuutta ja mukaan ottamista. Kun kuuluu kokonaisuuteen, jossa pystyy liittymään erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin sekä elämän merkityksellisyyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin, on osallisuutta. Osallisuus ilmenee monella eri tavalla, kuten: omien asioiden päätösvaltana, mahdollisuutena vaikuttaa omiin tekeisiin, vaikuttamiseen esimerkiksi ryhmissä tai yhteiskunnissa sekä osallistamalla yhteisten asioiden luomiseen ja liittymään vastavuoroisiin sosiaalisiin suhteisiin. (Isola, Kaartinen, Leemann, Lääperi, Schneider, Valtari ja Keto-Tokoi 2017, 3–5.) Lasten ja nuorten osallistaminen toiminnan suunnitteluun varhaisessa vaiheessa, auttaa varmistamaan, että tehdyt suunnitelmat ovat lapsiin ja nuoriin keskittyneitä. (Cronin, Lanyon, Kirby ja Sinclair s.a., 31.)

Osallisuutta voidaan kuvata myös erilaisilla porras- tai tikapuumalleilla. Tämä tarkoittaa sitä, että yksilöllä, joka on alimmalla portaalla, on vain vähän tai ei lainkaan mahdollisuuksia vaikuttaa. Yksilö, joka pääsee kiipeämään korkeammalle, sitä enemmän hänellä on mahdollisuuksia vaikuttaa. Näin oletetaan, että yksilön osallisuus nousisi samalla kaavalla. Osallisuuden ja vaikuttamisen tärkeimpinä tavoitteina ovat kuitenkin vahvistaa lapsen ja hänen perheensä mielipiteiden sekä toiveidensa kuulemista. Antaa mahdollisuus osallistumiseen varhaiskasvatuksen suunnitteluun sekä arviointiin. (Järvinen ja Mikkola 2015,13.) Jos lapselle ei synny kokemusta siitä, että hänelle tärkeät asiat ovat tulleet kuulluksi, ei voida myöskään puhua toteutuneesta osallisuudesta. (THL 2018.)

KUVIO 1 Lapsen osallisuuden tavoitteita (Järvinen ja Mikkola 2015,14.)

3.2 Mitä on lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa?

Viime vuosien aikana on alettu tuomaan esille enemmän lapsen kuulemisen sekä lapsen osallisuuden merkitystä yhteiskunnan erilaisissa palveluissa kuten varhaiskasvatuksessa. Lapsen aseman vahvistuttua varhaiskasvatuksessa, aikuisten ja lasten välistä valtasuhdetta on alettu tarkastelemaan. Tarkoittaen sitä, että lapset halutaan nähdä aktiivisina ja aloitteellisina toimijoina, joiden tulisi rakentaa omaa ymmärrystään vuorovaikutuksessa fyysisen ja sosiaalisen ympäristön kanssa. Tämä on yhteiskunnallista kehitystä, joka korostaa yksilöiden osallisuutta. Tärkeänä lähtökohtana pidetään Lasten oikeuksien sopimusta, joka on Yhdistyneiden kansakuntien (YK) lapsia varten laatima ihmisoikeussopimus. Tässä keskeisiä asioita ovat kuulluksi tuleminen, toimijuus sekä osallisuus. (Hujala ja Turja 2017, 41.)

Päivähoitolain muuttuminen varhaiskasvatuslaiksi, toi mukanaan erilaisia lisäyksiä, jotka koskevat lapsen toimijuutta sekä osallisuutta. Hujala ja Turja 2017, 41 kertovatkin, että varhaiskasvatuslain mukaan (36/1973, 2.a §), varhaiskasvatuksen tavoitteena on "9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin; 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi".

Osallisuutta on paljon erilaista varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön projektissa tärkeänä asiana on juuri lasten osallistaminen toimintaan ja heidän mielipiteidensä tuominen julki. Harry Shier (2001) on luonut osallisuuden tasot (kuvio 2), joita voidaan hyödyntää päiväkotiryhmässä. (Shier 2001, 110.) Osallisuuden tasoja on 5 erilaista, ja jokaisessa tasossa määritellään lapsen osallisuuden asteita päiväkodin toiminnoissa. Lapsia tulisi kuunnella, tukea mielipiteen ilmaisussa, ottaa näkemykset huomioon, ottaa heidät mukaan päätöksentekoprosessiin sekä jakaa heidän kanssaan vastuuta ja valtaa päätöksenteossa. On otettava myös huomioon, että kyseisen mallin tarkoituksena ei ole pakottaa

lapsia osallistumaan tai ottamaan vastuuta, jos he eivät sitä itse halua tai se ei vastaa heidän kehitystasoaan. (Shier 2001, 115.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on ollut se, että saadaan koottua lasten suunnittelemat sovittelusääntöt, jotka rakentuvat pidettyjen ohjaustuokioiden pohjalta. Tavoitteena oli, että lapset pääsivät osallistumaan sääntöjen toteuttamiseen ja sitä kautta päästä tukemaan heidän osallisuuttaan. (Shier 2001; Viitattu Manninen 2016.) Shierin 2001, osallisuuden tasojen mallia pystyi hyödyntämään osana sovittelusääntöjen tuotteistamisprosessia sekä ohjaustuokioiden suunnittelua. Ohjaajana pyrin pidetyillä tuokioilla kuuntelemaan lapsia sekä tukemaan ja kannustamaan heitä mielipiteidensä ilmaisussa. Lapsen näkemyksiä kirjoitin aina ylös tuokioilla, jolloin niitä pääsi prosessoimaan vielä myöhemmässä vaiheessa.

KUVIO 2 Osallisuuden tasot Harry Shierin mukaan. (Shier 2001.)

4 LAPSILÄHTÖISYYS

Lapsilähtöisyys on lapsien roolien korostamista aktiivisena toimijana ja oman oppimisensa subjektina. Lapsen todellinen oppiminen sekä oivaltaminen on mahdollista lapsen omaehtoisen tutkimisen ja kokeilun myötä. Oma-aloitteinen toiminta lisää myös lapsien mahdollista oppimismotivaatiota. (Joutsalainen, 2016.)

Käsitteenä lapsilähtöisyys on osittain korvannut lapsikeskeisyyden. Päiväkodin toimintaa on asianmukaista kuvata lapsilähtöiseksi. Lapsilähtöisyyttä ja lapsikeskeisyyttä yhdistää lapsien tarpeiden ensisijaisuus. Vaikka toimintaa pyritään pitämään lapsilähtöisenä, lapset eivät kuitenkaan voi johtaa toimintaa. Aikuisen tehtävänä on toiminnan johtaminen ja sen luominen mahdollisimman lapsilähtöiseksi. Olennaisena asiana on ymmärtää, että on mahdollista sekä tavoiteltavaa yhdistää aikuisjohtoisuus tietynlaiseen lapsilähtöisyyteen, joka tuo esille lasten erilaisia mahdollisuuksia omien merkityksien syntymiseen sekä antaa valta vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. (Kalliala 2012, 47–48.)

Kun lapsilähtöisyyttä toteutetaan päiväkodissa, tulee silloin kasvattajien ymmärtää, mitä lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan ja mitkä ovat sen tavoitteet. Lapsia tulisi kuunnella sekä havainnoida heidän toimintojansa, jotta pystytään huomioimaan heidän tarpeensa. Lapsilähtöinen pedagogiikka perustuu lapsen omille kokemuksille. Tärkeää on ottaa lapsen persoona, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet huomioon kasvatuksellista toimintaa suunniteltaessa sekä toteuttaessa. Lapsilähtöisen menetelmän keskiössä lapset nähdään muun muassa leikkivinä, sosiaalisina sekä aktiivisina toimijoina. (Kaartinen 2015, 15–16.)

Havainnointi nähdään yhtenä lapsilähtöisen toiminnan perustana. Jos lasta ei havainnoida, ei voida toteuttaa kyseisiä lapsilähtöisiä suunnitelmia. Jotta lapsen mieltymykset saataisiin selville, olisi hyvä käyttää esimerkiksi lähikehityksen vyöhykettä, teematyöskentelyä tai sadutusta. (Kaartinen 2015, 17.)

5 VUOROVAIKUTUS

Vuorovaikutuksella tarkoitetaan kahden tai useamman ihmisen välistä kommunikointia kuten sanoja, puhetta, eleitä sekä ilmeitä. (Väestöliitto 2018.) Vuorovaikutus on tärkeä kommunikointiväline myös varhaiskasvatuksessa. Vuorovaikutuksen avulla lapsi opettelee käsittelemään itseään sekä hänen kokemusmaailmansa suurenee. Kun lapsi omaa riittävät sosiaaliset taidot, pystyy hän tutustumaan toisiin ikätovereihin, sekä vaikuttaa mahdollisen toiminnan etenemiseen. Lisääntyvä ryhmähenki auttaa vuorovaikutussuhteiden muodostamista. (Ahola 2017,11–12.)

Vuorovaikutus on yksi tärkeimmistä asioista varhaiskasvatuksessa. Myös Varhaiskasvatuslain (540/2018 3§) mukaan varhaiskasvatuksen yhtenä keskeisenä tavoitteena on turvata lasta kunnioitava toimintatapa, mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja kasvatushenkilöstön välillä. Tarkoituksena on myös kehittää lapsen vuorovaikutustaitoja sekä edistää lapsen toimimista ryhmässä. (Opetushallitus 2016,15.) Lapsien mukana tulee varhaiskasvatukseen heidän omaa elämäkokemustansa, jossa suurimpana vaikuttajana on vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet omiin huoltajiin. Myös henkilöstöllä on tärkeä tehtävä luoda luottamuksellinen suhde lapseen. (Opetushallitus 2016,18.)

Lapsen varhaiskasvatukseen tulemista helpottaa mielenkiinto muihin lapsiin sekä ikätovereihin. Lapset voivat hakeutua tarkkailemaan sekä seuraillemaan eri ikäisten ja tuntemattomienkin lapsien leikkejä, jotka houkuttavat käynnistämään vuorovaikutuksen. Erilaisten sosiaalisten taitojen avulla lapsi voi tutustua muihin lapsiin ja vaikuttaa leikkiin. Kasvattajan tietoisuus monenlaisista temperamenteista ovat tärkeitä ryhmädynamiikan sekä toimivuuden kannalta. (Ahola 2017,11.)

Konfliktitilanteissa usein unohtuu mikä on oikein ja mikä väärin. Lapset voivat loukata toisiaan sanoin ja joskus saattaa tulla myös fyysistä kontaktia. Nämä tilanteet tarjoavat hyvän tilaisuuden opetella parempia tapoja tulevaisuutta varten. Konfliktin rauhoituttua, lapsille voisikin antaa ajateltavaa siitä, miten he oisivat voineet välttää tällöisen tilanteen ja miten olisivat selvinneet tästä yhdessä sovussa. Keskinäistä sovittelutaitoa ei opi muuten kuin harjoittamalla sitä. Lapsien täytyy muistaa myös se, että usein ihmisillä on erilaisia mielipiteitä, joista tulee osata neuvotella yhdessä. Yleensä löytyy jokin ratkaisu, jossa kaikkien osapuolten mieltymykset otetaan huomioon. Tämä kuitenkin edellyttää keskinäistä kunnioitusta sekä arvostamista. (Hujala ja Turja 2017, 174-175.)

Ristiriidat tarkoittavat erilaisia konflikteja sekä erimielisyyksiä kahden tai useamman osapuolen välillä. Tämä voidaan määritellä osapuolten tarpeiden, kiinnostuksen kohteiden tai tavoitteiden yhteensopimattomuudeksi tai ristiriidaksi, joka aiheuttaa jännitettä kahden tai useamman osapuolen kesken. Ristiriitoja syntyy niin lasten kuin aikuistenkin keskuudessa. (Tieteen Termipankki 2018.)

Päiväkodeissa, joissa on isot ryhmäkoot, saattaa tapahtua vahvimman oikeus. Lapsien välille voi syntyä epätasa-arvoisuutta ja epäoikeudenmukaisuutta, koska lapset eivät huomioi toisiaan. Päiväkodeissa pyritään kasvattamaan lapset itsenäisiksi, jotta he pystyisivät selvittämään omat konfliktit pienestä asti omin avuin. (Hujala ja Turja 2017, 173-175.) Toteutettavien sovittelusääntöjen tarkoituksena olisikin, että lapset saisivat harjoitusta itsenäisesti konfliktitilanteiden selvittämiseen. Kuitenkin pienillä lapsilla täytyy olla aikuinen tukena. Lapsien keskuudessa riitaa voi tulla siitä, kuka saa leikkiä ja millä sekä kenen kanssa. Haastavampia tilanteita ovat ne, jossa joku toinen lapsi rikkoo leikit tai yhtä lasta ei oteta leikkiin mukaan. Näissä tarvitaan jo yleensä aikuisen apua selvittämiseen. (Hujala ja Turja 2017,175.)

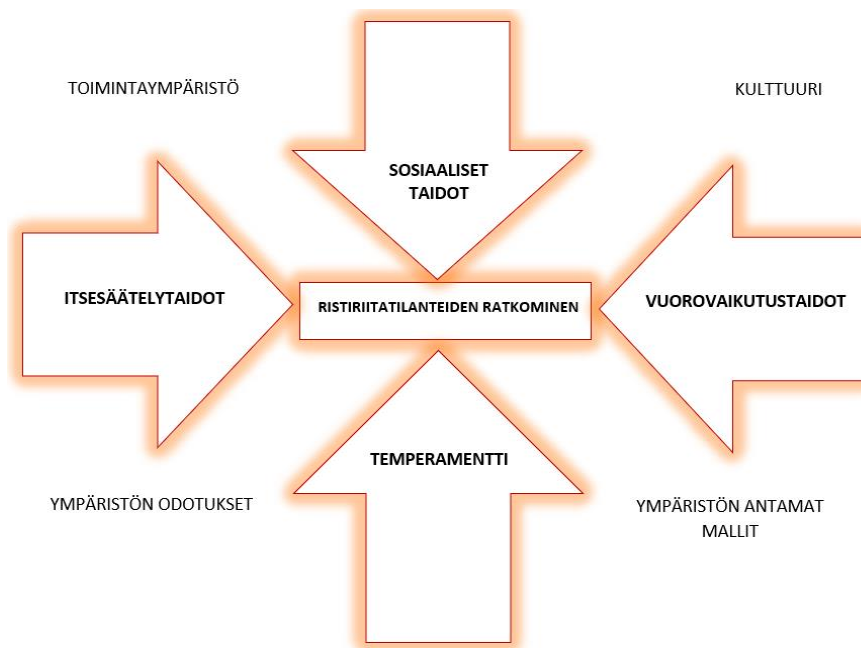
Ristiriitatilanteita voi syntyä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ihmisten välillä. Tärkeintä vuorovaikutustaitojen kannalta ristiriitatilanteissa on se, miten hallitsee omia tunteitansa. Itsesäätelytaidoilla on suuri merkitys myös vuorovaikutustaitojen sekä ristiriitojen ratkaisutaitojen ymmärtämisessä. (Liuska ja Turunen 2015,10; Ahonen 2011a.) Tulisi ottaa huomioon myös jokaisen lapsen erilaiset tunnetilat ja mieltymykset liittyen kiusaamis- sekä konfliktitilanteisiin. Kaikki kokevat tilanteet eri tavoilla. Opinäytetyön avulla on haluttu saada selitys siihen, miten lapset itse haluaisivat tilanteet selvitettävän ja mikä on heidän mielestään parhain keino siihen.

Ristiriitojen käsitteleminen alkaa ongelman toteamisesta, jonka jälkeen siirrytään ongelman tiedostamiseen ja siihen liittyvien tunteiden tunnistamiseen. Tämän jälkeen ongelmaan etsitään joku ratkaisu. Onnistunut ristiriitatilanteen ratkaisu miellyttää kaikkia ristiriitatilanteeseen osallistuneita. Onnistuneen tilanteen ratkomisen edellyttää, että jokaisen osapuolen näkemyksiä on kuultu sekä otettu huomioon. Ristiriitojen ratkomisen ja haasteellisten vuorovaikutustilanteiden harjoittelu tulisi edetä askel askeleelta. Ensin tavoitteena on tiedostaa taito, jota aletaan opettelemaan. Kyse voi olla päiväkodin arjessa olevasta leikkitalanteesta. Opeteltaviin taitoihin tulee ensin tutustua yh-

dessä lapsen kanssa sekä mietitään sen toimivuutta arjessa. Seuraavana askeleena on tunnistaa oikeita ja vääriä toimintatapoja, esimerkiksi päiväkodissa leikin tai tavarain jakamista muiden lasten kanssa. Mikä olisi oikea tapa toimia, ja miten taas ei tulisi toimia. Lapsen omassa tutussa ympäristössä sekä vertaissuhteissa toimiva harjoittelu aikuisen tuella on hyvin merkittävää ja se valmistee lasta oikeisiin tilanteisiin varhaiskasvatuksen arjessa. (Liuska ja Turunen 2015,10—11; viitattu Isokorpi 2004.)

Ristiriitojen ratkominen sekä erilaisten mieltymyksien selvittely ovat tärkeitä tapahtumia, mitkä kehittävät lapsen ajattelua. Piagetin mukaan vertaissuhteissa tapahtuvat konfliktit ovat merkityksellisiä tapahtumia lapsen kognitiiviselle kehitykselle. (Liuska ja Turunen 2015,11; viitattu Isokorpi 2004; Salmivalli 2005; Kronqvist 2001.)

Kuten kuviosta (Kuvio 3) huomaa, että ristiriitatilanteiden ratkomiseen vaikuttaa moni asia kuten sosiaaliset taidot, itsesäätelytaidot, temperamentti sekä vuorovaikutustaidot. Myös sen hetkellä toimintaympäristöllä voi olla iso merkitys tilanteen ratkaisemiseen. (Liuska ja Turunen 2015, 10.)

KUVIO 3 Ristiriitatilanteiden ratkaisuun vaikuttavat tekijät (Liuska ja Turunen 2015,10.)

Ristiriitojen selvittämiseen tarvitaan erilaisia taitoja, joita olisi hyvä harjoitella yhdessä aikuisen kanssa. Pienet lapset toimivat yleensä oman tahtonsa perusteella ja heidän on vaikea huomioida toisten haluja. Taidot eivät kehity, ellei niitä opeteta tai harjoitella. Lasten harjoittellessa ristiriitojen selvittelyä keskenään, tarvitsevat he myös paljon apua aikuisilta. Näin lasten taidot kehittyvät, mitä pidemmälle aikuiset heitä ohjaavat. Opittuja taitoja he voivat hyödyntää myös kouluun mentäessä ja tällöin he selviäisivät itsenäisemmin ilman aikuisen välttämätöntä apua. Kyseinen lasten ohjaaminen on kiusaamisen ehkäisyä. (Repo 2015,137.)

Päiväkodin arjessa on tärkeää opetella myös vuorovaikutustaitoja, koska niitä lapset tarvitsevat koko elämänsä ajan. Myös Varhaiskasvatuslaissa kerrotaan, että varhaiskasvatuksen tavoitteena on muun

muassa ”kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata lasta toisten ihmisten kunnioittamiseen”. (Varhaiskasvatuslaki 2 a §) (8.5.2015/580).

Monissa päiväkodeissa on ollut käytössä MiniVerso-työkalu vertaissovitteluun. MiniVerso on sovittelun pelisääntöihin pohjautuva työkalu varhaiskasvatukseen. Tässä toimintamallissa henkilökunta saa sovittelukoulutuksen, ja tämän avulla he auttavat lapsia etsimään sopivia ratkaisuja ristiriitoihin. MiniVersoa noudattamalla sovittelija-aikuinen sekä ristiriidan osapuolet saisivat sovittua, jonka toteutumista seurataan. Sovittelukeskustelun tavoitteena on saattaa riidan osapuolena olleet lapset kohtaamaan toisensa sekä pohtia erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja. Keskeisiä periaatteita sovittelussa ovat vapaaehtoisuus, puolueettomuus, vaitiolo sekä työskentely ilman rangaistuksia. MiniVerson kaavaa noudattamalla tilanteessa oleva sovittelija-aikuinen sekä ristiriidassa olevat osapuolet etenevät yhteiseen sopimukseen. MiniVerso toiminnan aloittaa henkilökunnan koulutuskokonaisuus. Tarvittava koulutus pidetään yleisesti koko henkilökunnalle ja se kestää minimissään neljä tuntia. (Verso 2018.)

Kun myös kasvattajilla on sovitteleva työote, se edistää myös lasten toimijuutta, vaikutusmahdollisuuksia sekä elämäntaitoja. Kasvattajien asenteita pyritään muuttamaan niin, että ristiriitatilanteet koettaisiin normaaliin arkeen ja elämään kuuluviksi oppimistilanteiksi kuin ikäviksi välikohtauksiksi ja riitatilanteiksi. MiniVerso antaa lapselle uuden tavan muuttaa toimintatapojansa riitatilanteissa rakentavammaksi, verrattaessa siihen, jolla oli toiminut konflikteissa. Lapsi oppii parhaiten vain toistojen sekä harjoitteiden kautta. (Verso 2018.)

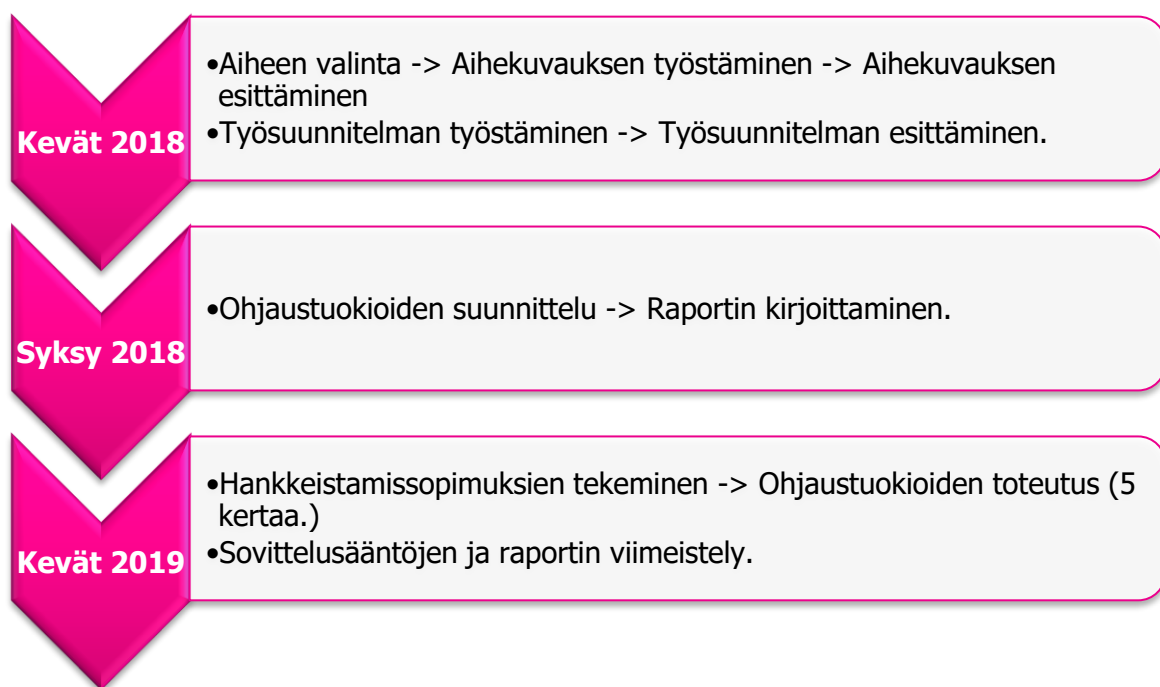
Opinnäytetyönä luodut sovittelusäännöt eroavat valmiista MiniVerso-työkalusta, koska kyseiset sovittelusäännöt ovat lapsilähtöisesti tuotetut, yhdessä lasten kanssa, heidän mielipidettään kuunnellen. Myös varhaiskasvatuslaissa sanotaan, että sen ”tavoitteena on varmistaa lapsen mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin sekä osallistua niihin”. (Varhaiskasvatuslaki 2 a § (8.5.2015/580). MiniVerso-työkalussa on myös asioita, joita olisi hyvä soveltaa lasten luomissa sovittelusäännöissä. Esimerkiksi kasvattajilta lähtevä sovitteleva työote olisi hyvä malli lapsille konfliktitilanteisiin.

7 OPINNÄYTETYÖN RAKENTUMINEN

7.1 Opinnäytetyön prosessikuvaus

Opinnäytetyön rakentuminen alkoi tapaamisella toimeksiantajan kanssa, jolloin mietimme aihetta opinnäytetyölle. Aiheena sovittelusääntöjen suunnittelu päiväkodin vanhimmille lapsille, joita säännöt tulevaa koulu-uraa ja itsenäistymistä varten palvelisi parhaiten. Projektin aloitin (Kuvio 4) työstämällä aihekuvauksen, jonka jälkeen jatkoin työsuunnitelman kirjoittamista. Työsuunnitelmaa kirjoittaessa alkoi selkenemään opinnäytetyön tavoitteet sekä runko, miten sääntöjä aletaan rakentamaan. Syksyn 2018-kevään 2019 ohjaustuokioiden rakenne alkoi hahmottumaan. Keväällä 2019 jatkoin

raportin kirjoittamista ja teimme hankkeistamissopimukset toimeksiantajan kanssa. Sopimuksien jälkeen toteutin ohjaustuokiot lapsien kanssa, tuokioita toteutettiin yhteensä 5 kertaa. Sovittelusääntöjen valmistuessa, jatkoin opinnäytetyö raportin viimeistelyä.

KUVIO 4 Opinnäytetyön prosessikuvaus (Pisteri 2019-03-14.)

7.2 Opinnäytetyön toteutustapa

Opinnäytetyön toteutustapana oli toiminnallinen opinnäytetyö, jonka tarkoituksena on suunnitella lasten kanssa sovittelusäännöt. Opinnäytetyön toteutuksessa on hyödynnetty myös Jämsä ja Manninen 2000, tuotekehitysprosessin vaiheita (kuviokuva 5). Toiminnallinen opinnäytetyö voi olla esimerkiksi tietyn tapahtuman toteuttamista, perehdytysoppaan luomista, ammatilliseen käytäntöön suunniteltua ohjetta tai opastamista. Toteutustapoja voi olla monia, aina käyttäjäryhmän tarpeen mukaan esimerkiksi kirja, kansio tai portfolio. Ammattikorkeakoulun toiminnallisissa opinnäytetöissä keskiössä on käytännön toteutus sekä raportointi tutkimusviestinnän tavoin. (Vilka ja Airaksinen 2003,9.)

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa jokin konkreettinen tuote, kuten kirja tai tietopaketti. Opinnäytetyön raportissa on käsiteltävä keinoja, joilla on saavutettu konkreettinen tuotos. Jos toiminnallinen osuus opinnäytetyössä sisältää erilaisia tekstejä, ne on suunniteltava omalle kohderyhmälle sopivaksi. Esimerkiksi tässä opinnäytetyössä kohderyhmänä on 5-6 vuotiaat lapset, joten valmis tuotos tulee toteuttaa myös kuvallisena.

Toiminnallisissa opinnäytetöissä tutkimuksellinen selvitys on osana idean tai tuotteen toteutustapaa. Toteutustavalla tarkoitetaan keinoja, jolla materiaali hankitaan. Toiminnallisissa opinnäytetöissä ei ole välttämätöntä käyttää tutkimuksellisia menetelmiä. Aineiston sekä tiedon keräämistä tulisi miettiä tarkasti, ettei työn laajuus kasvaisi liian suureksi. Tutkimuskäytäntöjä käytetään toiminnallisissa

opinnäytetyössä vähän väljemmässä merkityksessä, verrattaen tutkimuksellisiin opinnäytetöihin. Tiedon keräämiseen käytettävät keinot ovat kuitenkin samat. Kerätyn aineiston analysointi ei ole myöskään välttämätöntä tai yhtä tarkkaa kuin tutkimuksellisissa opinnäytetöissä. (Vilka ja Airaksinen 2003, 51—56.)

Yhtenä tutkimustyöni menetelmänä käytin havainnointia työskennellessäni Touhulassa. Menetelmän avulla pyrin saamaan tietoa lasten keskinäisistä konflikteista ja heidän tavastaan selvittää näitä tilanteita. Havainnoinnin suurimpana etuna on, että sen avulla voidaan saada välitöntä tietoa yksilöiden tai ryhmien toiminnasta. Havainnoinnin avulla päästään seuraamaan lasten toimintaa heidän ominaisessa ympäristössä ja se välttää tilanteen keinotekoisuuden verrattavissa muihin käytettäviin menetelmiin. Havainnointi on koettu hyväksi menetelmäksi muun muassa vuorovaikutuksen tutkimisessa sekä tilanteissa, jotka ovat vaikeasti ennakoitavissa sekä muuttuvat nopeasti. Menetelmä on hyvä myös lasten kanssa tai kun halutaan saada tietoa, mitä on vaikeampi tuottaa haastattelemalla. Havainnointimenetelmää on kritisoitu, että havainnoija häiritsisi tilannetta tai jopa muuttaisi tilanteen kulkua. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2014,213.)

Havainnointi lajeja on kaksi erilaista. Systemaattinen havainnointi on systemaattista sekä jäseneltyä, jolloin havainnoija on ulkopuolinen toimija. Käytän työssäni osallistuvaa havainnointia, joka on taas vapaasti muotoutuvaa ja silloin havainnoijana osallistun ryhmän omaan toimintaan. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2014,214—215.)

8 PROJEKTINA SOVITTELUÄÄNNÖT TOUHULAAN

Keskeisenä ja tärkeänä käsitteenä työssäni kulkee sovittelu. Se on vapaaehtoinen konfliktinhallintamenetelmä. Sovittelun tarkoituksena asianosaiset itse etsivät tilanteisiin ratkaisuja. Sovittelussa käsitellään tekoja, tunteita ja ratkaisuja. Opitaan myös erilaisia vuorovaikutustaitoja. (Verso 2018.)

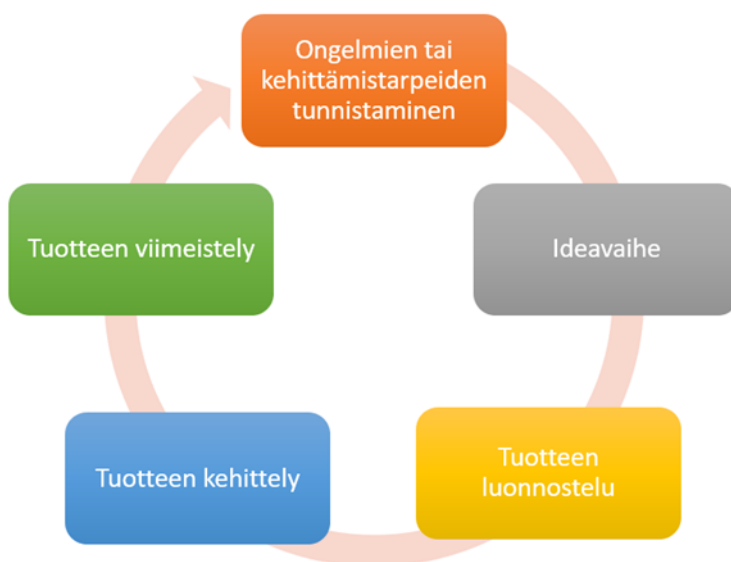
Tämän projektin avulla haluan osallistaa lapsia luomaan yhteisiä sovittelusääntöjä ja tällöin saada heidän äänensä kuuluviin. Tänä päivänä varhaiskasvatuksessa isossa roolissa on lasten osallisuus arjessa. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta sekä valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Sensitiivinen kohtaaminen sekä myönteinen kokemus kuulluksi tuleminen on iso osa lasten osallisuutta ja sen toteutumista. (Opetushallitus 2016,30.)

Tarvittavan tietoperustan sekä ohjattujen tuokioiden jälkeen alan kokoamaan sovittelusääntöjä. Lapsille luodaan säännöt kirjallisena sekä kuvina. Käytännössä lasten kanssa käydään vielä läpi mitä mikäkin kuva tarkoittaa luoduissa säännöissä ja miten sääntöjä tulisi noudattaa eli kertaamme käyttö/toteutusohjeita. Sääntöjen valmistuttua pyrin havainnoimaan niiden toimivuutta Touhulan arjessa suullisen palautteen kautta. Kun valmiit säännöt eli tuote on valmis, voidaan sitä viimeistellä sekä kehittää tarpeen vaatiessa ja vaikuttaa vielä yksityiskohtien viimeistelyihin. (Jämsä ja Manninen 2000, 85.)

Valmiiden sovittelusääntöjen rakentamiseen tarvitsee tuotteistamisprosessia. Jämsä ja Manninen 2000, (kuvio 5) mukaan tuotekehitysprosessissa on viisi erilaista vaihetta, joiden mukaan prosessi

rakentuu. Tarkoituksena on tuotteistaa lasten suunnittelemat sovittelusäännöt, jolloin niistä tulee oma tuote sekä työskentelymalli päiväkodin arkeen.

KUVIO 5 Tuotekehitysprosessin vaiheet. (Jämsä ja Manninen 2000, 85.)

8.1 Kehittämistarpeen tunnistaminen

Ensimmäinen vaihe tuotekehitysprosessissa on ongelman tai kehittämistarpeen tunnistaminen, kehittämistarve tuli päiväkodin johtajalta. Hänen mukaansa heillä oli työkalut sekä ohjeistukset ristiriitojen ehkäisemiseen, mutta ei niiden sovitteluun. Tässä vaiheessa myös lasten osallisuus on isona osana, koska säännöt toteutetaan heidän ajatuksiensa sekä tarpeidensa pohjalta. (Jämsä ja Manninen 2000,85.)

Aluksi kehittämistarpeen kartoituksessa on tärkeää rajata se, mitä asia koskee, mikä on mahdollinen asiakasryhmä ja kuinka yleistä se on. Palvelujen kustantajalla tai asiakkailla ei välttämättä ole tarpeeksi tietoa mahdollisesta kehittämistarpeesta. Kyseisten syiden takia on mahdollista, että tarvitaan lisäselvityksiä projektin aloittamiseen ja kehittämistarpeen tunnistamiseen. (Jämsä ja Manninen 2000,31.)

8.2 Sääntöjen ideointi ja luonnostelu

Kun kehittämistarve on tunnistettu, käynnistetään ideointiprosessi, jossa mietitään erilaisia vaihtoehtoja. Ideavaiheen tarkoituksena on valita ratkaisu tai tuote, jolla on mahdollista korjata tai vastata

ongelmaan ja sen vuoksi laaditaan tuotekonsepti. Lasten kanssa tuotekonseptina toimii sovittelusäännöt. Ideavaiheessa ohjaaja pohtii, minkälaisia ohjaustuokioita lapsille pidetään ja miten tuokiot tukevat sääntöjen ideointia sekä rakentuvuutta. Ohjaustuokiot järjestetään 5-6 vuotiaille lapsille, yhteensä 5 kertaa, jolloin jokaiselle ohjaukskerralle on suunniteltu erilaista ohjelmaa. Ohjaustuokioiden ensisijaisena tavoitteena on, että kootut säännöt ovat lapsilta tulleet ja he ovat päässeet vaikuttamaan niiden tekemiseen. Varsinainen luonnosteluvaihe käynnistyy, kun on päätös siitä, mitä tullaan tekemään. Tuotteen luonnosteluvaiheessa on tarkoitus laatia työsuunnitelma, jonka avulla rakennetaan tavoitteita sekä ohjelmarunkoo tuleville ohjaustuokioille. Luonnosteluvaiheessa kerätään tietoa aiheesta, jota kootaan työsuunnitelmaan. (Jämsä ja Manninen 2000,35,85.)

Tuokioilla keskustelemme erilaisista tilanteista, miten konfliktitilanteita syntyy ja miten lapset tykkäisivät, että asiaa soviteltaisiin. Pyydetäänkö esimerkiksi heti anteeksi, haetaanko aikuinen vai annetaanko pölyn laskeutua ja sitten palataan asiaan. Valmiilla säännöillä pyritään tukemaan lapsien vuorovaikutustaitoja sekä kasvun myötä lisääntyneitä itsenäistymistaitoja, joita tarvitaan tulevaisuudessa myös koulussa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2018, sanotaan, että yhtenä varhaiskasvatuksen tehtävänä vahvistaa lapsien hyvinvointiin sekä turvallisuuteen liittyviä taitoja ja lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Apua on kuitenkin saatavilla ja lapsia kannustetaan apua pyytämään silloin kun sitä tarvitsevat. Lapsia autetaan myös tunteiden ilmaisussa sekä itsesääätelyssä. Tunnetaidot vahvistuvat, kun niitä opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan sekä nimeämään. (Opetushallitus 2018, 25.)

Tuokioiden pohjalta rakentuu ryhmän yhteiset sovittelusäännöt, jonka jälkeen ne kootaan yhteen. Säännöt tehdään kirjallisena sekä mahdollisten kuvien avulla, jotta niitä olisi helppo kaikkien ymmärtää. Kuvallisten sääntöjen tekemiseen pystyy hyödyntämään Papunetistä löytyvää kuvatyökalua (Papunet 2019.). Valmiit säännöt allekirjoitamme oman käden kuvalla lapsien kanssa. Oman käden kuva merkitsee heidän osallistumistansa sääntöjen suunnittelemiseen ja toteuttamiseen.

8.3 Sääntöjen kehittäminen ja ohjaustuokioiden ohjelmarunko

Kehittelyvaihe sisältää työn varsinaista tekemistä, jossa edetään aikaisempien vaiheiden suunnitelmien mukaisesti. Kehittelyvaiheen keskeisenä sisältönä on myös tosiasiat ja tavoitteet, jotka pyritään kertomaan tarpeeksi selkeästi huomioiden tuotteen käyttäjän. Tuotteen käyttäjät ovat tässä kohtaa 5-6 vuotiaat lapset, joten valmiit säännöt tulee luoda myös kuvallisina, jotta kaikki ymmärtäisivät sääntöjen sanoman. (Jämsä ja Manninen 2000,54, 85.)

Tässä vaiheessa lapsia tuetaan tuomaan esille omat mielipiteet siitä, minkälaiset säännöt he haluisivat luoda ja mitä kaikkea ne sisältäisivät. Keskustelemme myös lapsien kanssa siitä, minkälaisissa tilanteissa he ovat havainneet ristiriitoja tai erilaisia konfliktitilanteita. Ohjaukseen osallistuvat lapset ovat 5-6 vuotiaita lapsia, ryhmässä on n. 11 lasta yhteensä.

Ohjaajana suunnittelin jokaisen toimintatuokion ohjauksen erikseen ja laadin pedagogiset ohjaussuunnitelmat (liite 1), jotta ohjauksen alkaessa olisi selvää, mitä tulisi tehdä.

Tuokio 1.

Ensimmäisellä tuokiolla on tavoitteena tutustua lapsiin ja kertoa heille ideastani toteuttaa sovittelusääntöjä yhdessä heidän kanssaan ja mitä on ajatuksena tulla tekemään. Havainnoin lapsien reaktiota asiaan sekä heidän mielipiteitään. Keskustelemme myös, onko heidän mielestään ollut tarvetta sovittelusäännöille päiväkodin arjessa ja jos on, niin minkälaisissa tilanteissa niitä olisi tarvittu. Pohdimme, minkälaisia sääntöjä voitaisiin luoda erilaisiin tilanteisiin kuten ulkoiluun, ruokailuun ja sisällä leikkimiseen. Tarkoituksena on, että jokaisella kerralla kirjataan luotuja sääntöjä ylös ja viimeisellä kerralla kokoamme ne yhteen. Ohjauksien päättyessä kysellään lapsien mielipidettä tuokion kulkuun ja sitä, olisiko heillä jotain ehdotuksia mitä tulisi tehdä toisin.

Tuokio 2.

Toisella tuokiolla olimmekin jo tutumpia toisillemme, ja lapsilla alkoi olla pieni käsitys siitä, mitä tuokoilla tulisimme tekemään. Tällä kerralla tavoitteenamme on yhdessä miettiä, minkälaisia ristiriitatilanteita voi ulkona tapahtua ja miten niitä voisi selvittää itsenäisesti aluksi toisten osapuolien kanssa. Tarkoituksena on mennä ulos miettimään erilaisia sääntöjä, jos se on mahdollista. Muutoin jatkamme suunnittelua sisällä. Jos pääsemme ulkoilemaan niin, liikumme hieman, jotta lapset saavat purettua energiaansa. Tämän jälkeen pysähdymme miettimään, minkälaisia konflikteja voi tapahtua ulkona, joihin tarvitsisi sovittelusääntöjä. Minä kirjaan lapsien suunnittelemissa sääntöissä ja ajatuksissa ylös tuokion aikana.

Tuokio 3.

Kolmannen tuokion alkaessa, on syntynyt jo pohjaa ensimmäisille säännöille ulkoilussa. Tällä tuokiolla tavoitteena on miettiä sääntöjä sisälle, jossa lapset viettävät myös aikaa erilaisten aktiviteettien sekä leikkien merkeissä. Apuna tuokiolla käytän Häjyherneitä ja Lempeyslientä (Liuska ja Turunen 2015.) kirjan liitteenä olevia tunne/ilmekortteja, joiden avulla lapset pääsevät kertomaan omista tunnetiloista riitatilanteissa sekä tilanteiden sovittelun jälkeen. Tuokiolla ajattelin ottaa mahdollisesti lapsien kanssa jonkun pelin, mitä lapset saisivat itse ehdottaa. Joten lapset pääsevät päättämään mikä peli on heidän mielestään parhain kyseisessä hetkessä. Jos lapset eivät saa päätettyä peliä yksimielisesti, niin minä päätän pelin. Pelin edetessä pohdimme tilanteita sisällä, missä tarvitsisi sovittelusääntöjä ja mitä minkälaisia ne olisivat. Miten voisi opetella selviytymään konfliktitilanteista?

Tuokio 4.

Neljännellä kerralla tavoitteena on pohtia ruokailutilanteita, onko jotain missä tarvitsisi käyttää sovittelusääntöjä ja millaisia ne olisivat? Kokoonnumme lasten kanssa ruokailutilaan, jossa kertaamme ruokailun kulkua, mitä tapahtuu milloinkin. Onko esimerkiksi mahdollista, että konfliktitilanteita tapahtuu ruokajonossa tai leipää ja maitoa hakiessa? Näistä asioista keskustelemme lapsien kanssa ohjaustuokiolla. Tuokiolla käytän Häjyherneitä ja Lempeyslientä (Liuska ja Turunen 2015.) kirjan liitteenä olevia ristiriitapulmakortteja. Näiden avulla lapset pääsevät pohtimaan, miten itse toimisivat kyseisissä tilanteissa.

Tuokio 5.

Viimeisen kerran tavoitteena on koota aikaisempien tuokioiden pohjalta kootut säännöt yhteen, sekä keskustella niistä yhdessä lapsien kanssa. Valmiit säännöt kirjoitetaan puhtaaksi, jonka jälkeen lapset allekirjoittavat ne oman käden kuvalla. Laitamme maalia kämmenelle, jonka jälkeen painamme kuvat sääntöihin. Tällöin lapset ovat lupautuneet opettelemaan ja noudattamaan näitä sääntöjä, joihin ovat päässeet itse vaikuttamaan. Tarkastelemme yhdessä laatimaani mieli-pidekaavaketta, jossa kysytään lapsien mielipidettä sovittelusääntöjen suunnitteluprojektiin. Kaavake tehdään kirjallisena, mutta vastaus annetaan hymynaamoilla, jotka lapset värittävät.

8.4 Sääntöjen toteutus ja viimeistely

Viimeisenä kohtana tuotekehitysprosessin vaiheissa oli tuotteen viimeistely, joka sisältää yksityiskoh-tien viimeistelyä. Tuotekehitysprosessin vaiheiden avulla saadaan valmiiksi haluttu tuote eli sovittelu-säännöt, josta rakentuu valmis opinnäytetyö. Tuotekehitysprosessin eri vaiheissa on tärkeää saada palautetta toiminnasta. Palautteen saamisessa voi tulla esille tuotteen mahdollisia puutoksia tai etuja, joita voidaan jatkossa hyödyntää. (Jämsä ja Manninen 2000,80,85.)

Sääntöjä toteutettiin jokaisen ohjaustuokion pohjalta. Tuokiot toteutettiin Touhulassa 5 erillisenä kertana, joille oli suunniteltu ohjelmaa. Jokainen tuokio ei toteutunut suunnitellulla tavalla ja oh-jelma sekä aihe saattoi muuttua.

Ensimmäinen ohjaus kesti 40 minuuttia. Kokoonnuimme lapsien kanssa heidän omaan ryhmäti-laansa, jossa heille kerrottiin projektista. Aloitimme keskustelemalla mitä on sovittelu. Monelle lap-selle se ei ollut itsestäänselvyys, joten kertasimme sitä. Puhuimme myös päiväkodin arjesta, oliko heille tullut vastaan tilanteita, joissa olisi tarvinnut sovittelua. Lapset osasivat kertoa, että heille on tullut erimielisyyksiä eri puolilla päiväkotia, kuten salissa, ulkona ja eskaritunneilla. He kertoivat myös, että ovat saaneet sovittua myös yksin erimielisyyksiä. Tuokiolla havainnoin lapsien kiinnostu-neisuutta esillä oleviin aiheisiin. Osa lapsista oli kiinnostuneempia ja osasivat hyvin jäsennellysti ker-toa kokemistaan ristiriitatilanteista, kun taas toiset seurasivat mielummin sivusta.

Toisella ohjauskerralla olimme sisätiloissa, vaikka olikin suunnitelmana mennä ulkoilemaan. Paikalla oli eskareita sekä muutama viskari. Lapset ottivat sisällä pöytähommia, joiden yhteydessä jatkoimme keskustelua sovittelusta sekä ristiriidoista. Kyselin tuokiolla lapsilta, että miten he haluaisivat riitati-lanteissa toimittavan, tykkäävätkö lapset selvittää erimielisyyksiä keskenään vai pyytävätkö he aiku-i-sen paikalle. Lapset kertoivat, että jos kyseessä on iso riita, eikä sitä osaisi itse selvittää, niin olisi hyvä pyytää aikuista mukaan sovitteluun. Muuten he kertoivat, että selvittävät erimielisyydet mie-lummin yhdessä kaverin kanssa. Keskustelimme myös, minkälaisissa tilanteissa ulkoilussa voi syntyä erimielisyyksiä. Lapset kertoivat, että ulkona on välillä väittelyitä, joita selvitellään. Pohdimme myös, miten lapset tuntevat erimielisyydet ja miltä riitatilanteet tuntuvat. Suurinosa lapsista kertoi, etteivät koetut riitatilanteet ole tuntuneet kivoilta. Tämän tuokion aikana saimme jo muutaman säännön kir-jattua ylös.

Kolmannella ohjaustuokiolla oli tavoitteena miettiä sääntöjä sisälle, missä lapset viettävät myös aikaa päiväkotieskaripäivän aikana. Pohdimme, millaisissa tilanteissa mahdollisia erimielisyyksiä tulee vai tuleeko niitä. Lapset kertoivat, että sisällä ristiriitoja on tullut pöytähommissa sekä pukemis tilanteissa. Keskustelimme myös, miltä tuntuu olla riitatilanteissa ja miltä tuntuu sovittelun jälkeen. Tuokiolla apuna oli Häjyherneitä ja Lempeyslientä (Liuska ja Turunen 2015, 141—155.) kirjassa olevat tunne/ilmekortit. Korttien avulla lapset saivat näyttää, millainen tunne/ilme heillä on ristiriita ja sovittelutilanteissa. Suurinosa lapsista tuli valitsemaan korteista ilmeet, mutta kaikki eivät halunneet. Korteista valitut ilmeet vaihtelivat, osalla oli riitatilanteissa surullinen ilme, muutamalla lapsella ilme oli vihainen, kun taas joillakin ilme oli myhäilevä tai tyytyväinen. Keskustelimme lapsien kanssa vielä tästä, mikä riitatilanteista tekee sellaisia, että ilme on tyytyväinen. Joku lapsista kertoi riitatilanteiden olevan jopa hauskoja. Sovittelun jälkeiset ilmeet olivat positiivisia. Tuokion edetessä huomasin, että olisi ollut hyvä jakaa lapsia pienryhmiin. Tämä olisi mahdollistanut hieman yksilöllisemmän ohjauksen ja lapset olisivat päässeet rauhassa miettimään ilmekortteja.

Neljännän tuokion teemana oli pohtia ruokailutilanteita, syntykö niissä erimielisyyksiä. Osa lapsista kertoi, että ruokailutilanteissa ei koskaan ole erimielisyyksiä tai ristiriitoja. Muutama lapsista sanoi, että joskus on lautasilla tönimistä. Lapsien mukaan, joskus riitatilanteet unohdetaan ja jatketaan vaan leikkiä. Kuitenkin lapsilla ollut myös tilanteita, että lelusta ollut erimielisyyttä ja he ovat sopineet sen nii, ettei kumpikaan ota kyseistä lelua. Kyselin lapsilta, tuleeko riitatilanteita yleensä kahden kesken vai mieluummin porukassa. Lapset kertoivat, että riitatilanteita voi tapahtua kahden kesken ja porukassa. Keskustelun jälkeen, otettiin mukaan ristiriitapulma-kortit (Liuska ja Turunen 2015, 137—139.) Jokainen lapsi sai vuorollaan nostaa yhden kortin, jonka jälkeen pohdimme hieman kortissa esille tullutta ristiriitaa tai pulmaa. Lapset kertoivat erilaisia ratkaisuja pulmiin, mitenkä he itse toimisivat kyseisissä tilanteissa. Ristiriitapulma-korttien jälkeen kysyin lapsilta vielä, pitäisikö sovitteluissa ottaa toisen mielipiteet huomioon ja keskustelevatko he sovittelussa konfliktista. Lapset kertoivat, että pitäisi ottaa toisen mielipiteet esille sovittelussa ja kuunnella toista. Lapsien mukaan sovittelussa voitaisiin myös sopia, että vuorotellaan tavaralla, josta erimielisyys, näin olisi tasapuolisti. Tuokiolta saimme kirjoitettua taas uusia sääntöjä ylös.

Viimeisellä tuokiolla tavoitteena oli tarkastella valmiita sääntöjä, luoda säännöille ulkoasu ja antaa palautetta lomakkeen avulla. Tuokion aloitin kertomalla lapsille, että tämä olisi viimeinen kerta. Otin esille puhtaaksi kirjoitetut sovittelusäännöt, mitkä ovat rakentuneet ohjattujen tuokioiden pohjalta. Liimasimme valmiit säännöt isolle kartongille, jonka jälkeen lapset laittoivat kämmeniinsä maalia ja painoivat käsien jäljet kartongille, tämän aikana keskustelimme vielä yhdessä valmiista säännöistä. Tuokioiden tavoitteena on ollut lapsien osallistaminen sääntöjen luomiseen, tämän vuoksi allekirjoitimme luodut säännöt oman kämmenen kuvalla, josta tulee ilmi lapsien osallistuminen toimintaan. Omien käsien kuvista lapset muistavat, että he ovat päässeet vaikuttamaan sääntöjen luomiseen. Valmiit kirjalliset säännöt (liite 3) toteutettiin myös kuvallisina Papunetin kuvatyökalua (Papunet 2019.) apuna käyttäen, jotta lapsien olisi helpompi hahmottaa säännöt (liite 3).

Tuokion loppuvaiheessa esittelin lapsille palautekaavakkeen (liite 2), joka koostui kuudesta väittämästä. Palautekaavakkeeseen vastattiin värittämällä omaa mielipidettä kuvastava hymiö, vaihtoehdotja oli kolme: hymyilevä, miettiäs ja surullinen. Väittämät luettiin yksi kerrallaan ja lapset saivat värittää mieleisensä hymiön.

Tuokioita pitäessä havaitsin, että osa lapsista piti ristiriitojen käsittelyä, sovittelua sekä erimielisyyksiä aiheina tylsinä. Tuokioilla vaikutti varmasti sekin, että ohjasin koko ryhmää kerrallaan (11 lasta), tällöin kaikki eivät saaneet yksilöllistä ohjausta. Aiheet olivat varmasti myös vaikeita, moni lapsista ei ensimmäisellä tuokiolla vielä hahmottanut mitä tarkoittaa sovittelu.

Lasten suunnittelemat sovittelusäännöt kirjallisena:

1. Jos tulee riita, niin pyydetään heti anteeksi.
2. Lohdutetaan jos toista harmittaa, silloin voi esimerkiksi silittää toista tai ehdottaa kivaa tekemistä, joka ilahduttaa.
3. Keskustellaan erimielisyydestä tai riidasta sovittelussa.
4. Sovittelussa pitää ottaa toisen mielipiteet huomioon ja kuunnella toista.
5. Jos ei osaa itse selvittää, tai kyseessä on iso riita, niin mennään kertomaan aikuiselle ja pyydetään apua sovitteluun.
6. Sovittelussa voidaan sopia, että vuorotellaan lellulla, jos siitä ollut riitaa, jotta olisi tasapuolista.
7. Sovitaan riita tai erimielisyys ja leikitään yhdessä.

Tuotekehitysprosessin vaiheiden jälkeen, tuote alkaa valmistua viimeistelyjen päätyttyä. Viimeistelyvaihe voi sisältää vielä valmiin tuotteen korjailua ja päivittämistä, tulleiden palautteiden pohjalta. (Jämsä ja Manninen 2000, 81.)

8.5 Lasten ja toimeksiantajan palaute sovittelusääntöjen suunnittelusta ja toteutuksesta

Lasten osallisuus ja lapsilähtöisyys olivat keskeisiä asioita opinnäytetyössä. Tarkoituksena oli saada luotua lasten kanssa sovittelusäännöt, joiden avulla lapsia osallistetaan mahdollisemman paljon. Valmiiden sääntöjen tuli olla myös lapsilähtöiset. Lapsille pidetyissä ohjaustuokioissa kirjoitin heidän mielipiteitä sekä ajatuksiaan ylös. Tuokioita pyrin muokkaamaan aina lapsille parhaiten sopiviksi, jos jokin asia ei onnistunut, näin ollen organisoisin toiminnan uudelleen. Eri tuokioilla, lapset olivat kiinnostuneita ja taas osalla tuokioista kehuivat aiheen olevan tylsä tai vaikea.

Palautetta halusin lapsilta kysyä ja se on tärkeätä tämän tyyllisissä projekteissa sekä toiminnallisissa opinnäytetöissä. Saamalla palautetta, pystyy kehittämään myös omaa toimintaa ja saamaan uusia näkökulmia. Laadin viimeiselle ohjauskerralle lapsille palautelomakkeen (liite 2), mikä sisälsi erilaisia väittämiä, joihin lapset vastasivat värittämällä mielipiteensä mukaisen hymiön. Kaavakkeessa oli kolme erilaista hymiötä; iloinen, miettiäs ja surullinen. Lomaketta lapset värittivät sitä mukaan, kun

luin heille väittämiä. Annoin jokaiselle lapselle aikaa värittää mieluisensa hymiön. Osalle lapsista oli tärkeää edetä rauhassa ja saada väritettyä kunnolla valitsemansa hymiö, kun taas osa lapsista halusi edetä nopeasti, jolloin he pistivät merkiksi pienen värillisen viivan.

1.Oletko ollut mukana sovittelusääntö- tuoki- oilla?	xxxxxx	xxxxx	x
2.Olen päässyt tutustumaan sovittelusääntö- jen tekemiseen	xxxx	xxxx	xxx
3.Olen viihtynyt ohjaustuokiolla	xx	x	xxxxxx
4.Sain tuoda oman mielipiteeni esille ohjaus- tuokiolla	xxxxxxx	xx	xxx
5.Minulla oli kokemusta sovittelusta ennen ohjaustuokioita	xxx	xxxx	xxxx
6.Olen oppinut ohjaustuokiolla jotain uutta	xxxxxx	xxx	x

KUVIO 6 Lasten palautelomakkeen purku taulukkona. (Pisteri, 2019-04-01.)

Palautelomakkeen (liite 2) väritti kaikki paikallaolevat lapset, 10 kappaletta. Vastauksia tuli erilaisia (kuvio 6), osa väritti oman mielen mukaisesti hymiöitä väittämiä kuullessaan ja osa väritti sen hymiön, minkä vieruskaveri väritti tai ilmaisi värittävänsä. Osalle lapsista oli tärkeää saada väritettyä kaikki hymiöt, tietämättä siitä mitä väittämässä sanotaan. Osassa kaavakkeista ei oltu väritetty mitään, koska osa lapsista keskittyi värittämään tietyt hymiöt tarkasti alusta loppuun saakka. Vastaukset jakautuivat aika tasaisesti jokaisessa kohdassa. Lapsilta saamat palautteet kokosin taulukkoon (kuvio 6) josta näkee palautekaavakkeessa olevat kysymykset ja väittämät sekä vastausvaihtoehtoina olevat hymiöt.

Ensimmäisenä esitin kysymyksen siitä, olivatko kaikki paikallaolevat lapset osallistuneet tuokiolle, tähän kysymykseen vastauksia tuli erilaisia, lasten omien mieltymyksien mukaisesti. Toisena väittämä koskien lasten osallisuutta sovittelusääntöjen tekemiseen, tässä väittämässä vastaukset jakautuivat eri hymiöiden alle. Kolmantena oli väittämä viihtyvyydestä ohjaustuokiolla, johon vastaukset jakautuivat myös jokaisen eri hymiön alle. Neljäs väittämä koski oman mielipiteen esille tuomista ohjaustuokiolla ja tässä suurinosa vastauksista oli ensimmäisen hymynaaman kohdalla. Viides kysymys koski kokemuksia sovittelusta ennen ohjaustuokioita, tässä vastaukset jakautuivat myös aika tasaisesti, mutta eniten vastauksia oli viimeisessä suruhymiö ruudussa, josta voikin tulkita, ettei lapsilla ollut paljoa kokemusta aiheesta. Viimeinen väittämä koski uuden asian oppimista ohjaustuokiolla, tässä väittämässä vastaukset painottuivat eniten hymynaaman kohdalle, josta voi päätellä lapsien oppivan jonkin uuden asian ohjauksien aikana.

Ohjaustuokioiden suunnittelusta sekä toteutuksesta pyysin myös palautetta ohjattavan ryhmän eskariopettajalta, koska koen palautteen antavan itselleni uusia näkökulmia sekä mahdollisia kehittämisen kohteita. Palautteen perusteella tuokiot olivat hyvin suunniteltuja sekä palvelivat hyvin kohde-ryhmänä toimineita eskareita. Seuraavaksi nähtävissä suora lainaus saamastani palautteesta ohjaustuokioilta eskarilaisten opettajalta.

" - Tuokiot olivat hyvin suunniteltu ikätason mukaisesti ja jäsennelty hyvin.

- Hyvät ryhmänhallintataidot.*
- Eskarit keskustelivat keskenään sovituista säännöistä, jotka Johannan kanssa tehtiin. He käyttivät konfliktitilanteissa tuokioissa saatuja oppeja.*
- Johannalla on hyvät vuorovaikutustaidot, hän otti hyvin vastuuta tuokioiden suunnittelusta ja toteutuksesta.*
- Johanna loi eskareille turvallisen ja rauhallisen oppimisympäristön ja hän sai kaikki motivoitua hyvin mukaan toimintaan."*

Ryhmän eskariopettaja.

Ristiriidat sekä konfliktit ovat osa normaalia arkea sekä elämää, niin myös päiväkodissa. Sellaista päivää ei varmasti edes tule, ettei törmäisi jonkinlaiseen konfliktiin tai erimielisyyteen. Opinnäyteprosessin alkaessa mietin itse, millaisia sääntöjä itse toteuttaisin, jos tekisin sovittelusäännöt esimerkiksi aikuisille. Mietin myös, miten ne eroaisivat lasten suunnittelemista säännöistä vai eroavaisiko ne? Prosessin aikana huomasin myös, kuinka osa lapsista tykkäsi selvittää omat ristiriidat keskenään kaverin kanssa ja taas osa lapsista halusi heti mennä kertomaan aikuiselle asiasta ja näin ottaa aikuisen mukaan osaksi selvittelyä. Mielestäni ei ole oikeaa tai väärää tapaa selvittää omia erimielisyyksiä. Tärkeää olisi, että ristiriidat saataisiin selvitettyä ja lapsille jäisi sovittelusta oppimisen kokemus, joita voisivat hyödyntää tulevaisuudessa.

Tavoitteena oli myös luoda selkeät sovittelusäännöt, joita lasten olisi helppo noudattaa arjessa. Valmiit säännöt ovat yksinkertaiset ja lapsien mielestä tärkeimmät. Toteutettua sovittelusäännöt myös kuvina, on niihin helppo palata myöhemmin.

Projekti saatiin hienosti päätökseen ja lasten suunnittelemat sovittelusäännöt ovat käyttöä vaille valmiit. Toivon myös, että lapset ottavat käyttöönsä tuokioilla opittuja asioita. Palautelomakkeen avulla kuitenkin huomasin, että monelle lapselle käsitteenä sovittelu oli aivan uusi ennen tuokioita, joten oli hyvä, että tarkastelimme asiaa ohjaustuokioilla. Palautelomakkeesta käy ilmi myös, että lapset oppivat jotakin uutta ohjauksissa, silloin yksi tärkeä tavoite on täytetty. Ohjaustuokiot antoivat varmasti lapsille uutta näkemystä sekä työkaluja ristiriitojen sovitteluun tulevalle koulu taipaleelle. Sovittelusääntöjä suunnitellessa oli tärkeää, että säännöt tulevat lapsilta ja he saivat oman äänen sekä mielipiteensä tuotua esille. Koen, että jos lapset pääsevät itse vaikuttamaan asioihin, näitä asioita voi olla helpompi noudattaa.

Opinnäytetyö pohjautui lasten osallisuudelle sekä lapsilähtöisyydelle. Nämä teemat tulivat esille koko opinnäytetyö projektin aikana raportoinnissa, ohjaustuokioilla sekä niiden suunnittelussa. Sääntöjen luomisessa lapset pääsivät harjoittelemaan vuorovaikutustaitoja tuomalla oman mielipiteen julki ja kertomalla omia tuntemuksiaan esimerkiksi siitä, miltä ristiriidat tuntuvat. Ohjaustuokioilla pystyi havaitsemaan myös ristiriitatilanteiden ratkomiseen liittyviä asioita, kuten toimintaympäristöä, temperamenttia ja sosiaalisia taitoja. (Liuska ja Turunen 2015, 10.) Myös ohjaustuokioilla tapahtuvia ristiriitoja pyrimme yhdessä miettimään sekä selvittämään. Pysin ohjaustuokioilla tuomaan lapsille esille konkreettisia esimerkkejä, että jo siitä voi syntyä erimielisyys, jos osa porukasta haluaisi olla hiljaa ja kuunnella ja taas osa haluaisi puhua kaverin kanssa ja leikkiä.

Opinnäytetyö projekti on antanut paljon kokemusta sekä haastetta erilaisista ohjaustuokioista ja eri ikäisistä lapsista. Tutkimuksen edetessä on päässyt refleктоimaan omaa osaamistaan ohjaajan roolissa sekä havainnoimaan lapsien toimintaa päiväkodin arjessa. Opinnäytetyö prosessin aikana olen saanut lisätietoa varhaiskasvatussuunnitelman perusteista sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista ja niiden hyödyntämisestä käytännön työssä. Syvensin osaamistani myös eri aihealueisiin

kuten sovitteluun, lapsilähtöisen toiminnan toteuttamiseen sekä osallisuuden vahvistamiseen. Aikaisempaa kokemusta ei ole eskarilaisten ohjauksesta, joten pääsin syventymään heidän arkeensa ja toimintatapoihinsa. Pääsin osallistumaan ohjaustuokioiden luomiseen sekä toteuttamiseen ja sain olla mukana lasten kanssa rakentamassa sääntöjä sovitteluun. Projektissa oli mielenkiintoista nähdä lapsien suhtautumiset erilaisiin teemoihin tuokioilla sekä nähdä lopulliset säännöt ja tätä kautta saada selville, mitkä ovat heidän mielestään tärkeimmät säännöt sovitteluun. Työtä toteuttaessa, pääsin havainnoimaan myös suunniteltujen tuokioiden toimivuutta sekä heikkouksia.

Opinnäytetyön avulla pääsin kehittämään omaa ammattitaitoani sekä päiväkodin toimintaa uusien sovittelusääntöjen avulla. Ohjaustuokioilla haastetta teki se, että toteutin itse suunnittelun, ohjauksen sekä havainnoinnin ja dokumentoinnin. Olisi ollut hieman helpompaa, jos olisi toteuttanut tuokioita yhdessä jonkun kanssa, jolloin toinen olisi voinut ohjata ja toinen keskittyä enemmän havainnointiin sekä dokumentointiin.

Opinnäytetyö rakentui pidetyistä ohjaustuokioista päiväkodilla, ohjaustuokioiden rakenteen pohjalla oli Kaisa Jämsän ja Elsa Mannisen teos, Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla 2000. Teoksessa tuodaan esille tuotekehitysprosessia eri vaiheiden avulla, joita hyödynsin ohjaustuokioita sekä opinnäytetyötä rakentaessa. Tuotekehitysprosessia käyttäessä, oli tärkeää ymmärtää tuotekehitysprosessin kuvio ja se, miten sitä tulisi hyödyntää lasten suunnitteleminen sovittelusääntöjen rakentumisessa.

Teoriatietoa opinnäytetyöhön etsin erilaisista verkkojulkaisuista ja verkkokirjoista, kirjallisista lähteistä sekä artikkeleista. Opinnäytetyössä käytettyjen teemojen teoriaa oli osittain helppo löytää, koska lasten osallisuus ja lapsilähtöisyys on tällä hetkellä isossa roolissa varhaiskasvatuksessa. Lasten sovittelusta ei löytynyt vielä niin paljon materiaalia, mitä olisi voinut hyödyntää. Raportin avulla olen saanut myös uutta tietoa toimeksiantajasta ja heidän tavoitteistaan.

Opinnäytetyö prosessin kiireinen aikataulu on koetellut omaa paineensieto- ja organisointikykyäni. Prosessissa on pitänyt ajatella pitkällä tähtäimellä, mikä olisi järkevintä tehdä sekä toteuttaa ensimmäiseksi ja mikä viimeiseksi. Kiireisellä aikataululla on ollut tärkeä mieltä myös opinnäytetyön rajausta, jotta työssä säilyisi keskeiset asiat. Rajauksessa haastetta toi myös esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen yhdistäminen, koska opinnäytetyön kohderyhmänä oli esiopetuksessa olevat lapset ja he käyttävät myös varhaiskasvatuksen palveluja. Prosessin olisi voinut aloittaa vielä aikaisemmin, jolloin aikataulutus ei olisi ollut niin kiireinen. Koen, että lapset olisivat saaneet vielä enemmän yksilöllistä ohjausta, jos ohjaustuokiot olisi voinut toteuttaa pienryhmissä.

9.1 Eettisyys ja luotettavuuskysymykset

Oleelliseen osaan työntekijän ammattitaitoa kuuluu ammattieettinen valmius, harkinta sekä kypsyyt. Työssään voi joutua kohtaamaan erilaisia tilanteita, joissa on pidettävä yllä sosiaalialan arvojen merkitystä. Käytännön työssä ja toiminnassa eettiset periaatteet muuttuvat arvoiksi. Tämän vuoksi oleellisena osana ammatillisuutta pidetään ammattieettisiä periaatteita. (Talentia 2017,7.)

Opinnäytetyön prosessia tehdessä ja sitä arvioimisessa oli hyvä reflektoida omaa osaamista. Reflektiolla tarkoitetaan oman toiminnan sekä yhteisöjen käsitysten tarkastelua ja pohtimista. Nykyään eettisen ajattelun yksi keskeisistä piirteistä on reflektiivisyys. Reflektiolla voi saada uusia näkökulmia omaan toimintaansa. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka ja Saarnio 2011, 170.)

Opinnäytetyön keskeisenä teemana oli lapsien osallisuuden edistäminen, ottamalla heidät mukaan sovittelusääntöjen suunnittelemiseen. Talentian mukaan osallisuus nähdään toiminnassa muun muassa kehittyvänä tunteena voimaantumisesta ja tasavertaisuudesta. Osallisuudella halutaan mahdollistaa omien valintojen tekemistä sekä epäkohtien havaitsemista. Osallisuuden edistäminen nähdäänkin eettisesti kestäväenä toimintana yksilön aseman sekä yhteiskunnallisen vallan epätasapainon vuoksi. (Talentia 2017,16.)

Myös varhaiskasvatussuunnitelman sekä esiopetussuunnitelman perusteissa kerrotaan, että lasten oikeuksiin kuuluvat oman mielipiteen julki tuominen, kuulluksi tuleminen sekä mahdollisuus osallistua omaan elämään koskeissa asioissa. (Opetushallitus 2014,44.) (Opetushallitus 2018,26.)

Lapsille pidetyt ohjaustuokiot pyrittiin luomaan mahdollisimman lapsilähtöisiksi ja heidän tarpeitansa tukeviksi. Koen, että lapsien on helpompi kertoa omista mielipiteistään järjestetyn toiminnan ohessa. Valmiisiin sovittelusääntöihin ei laiteta lasten nimiä tai yksittäisiä nimellisiä kommentteja, jotta lapsien anonymiteetti säilyisi. Sovittelusäännöt jäävät Touhulan sisäiseen käyttöön. Tutkimustyötä tehdessäni, minulla on Touhulaan voimassa oleva työ sopimus. Tällöin sitoo vaitiolo- sekä salassapitovelvollisuus. Tuokioilla ilmeneviä asioita ei tule jakaa muille, kuin lapsen päiväkotiryhmän työntekijälle. (Itä-Suomen aluehallintavirasto 2010.)

Tuokioiden päätteeksi, viimeisellä ohjauskerralla kyselin lapsilta mielipiteitä luomani palautekaavakkeen avulla, (kuvio 6) näkyy, miten lapsien palautteet jakautuivat kysymyksien/väittämien perusteella. Jälkeenpäin ajateltuna, palautteen kerääminen olisi onnistunut vielä paremmin, jos olisi ollut pienryhmät käytössä. Tällöin palautteen luotettavuus olisi ollut paremmin esillä sekä jokainen lapsi olisi luultavasti uskaltanut kertoa mielipiteensä paremmin ja saanut enemmän omaa rauhaa lomakkeen täyttämiseksi. Tarkoituksena oli, että ohjaajana luin kysymyksiä ja sitä mukaan lapset saivat värittää, osa kuitenkin väritti hymiöitä jo ennakoon, tällöin he eivät tieneet vielä kysyttyä kysymystä tai väittämää. Seuraavalle kerralle voisi miettiä vielä paremman vaihtoehdon palautteen saamiselle lapsilta, jotta saisi mahdollisimman hyvin lapsien mielipiteet esille yksilöllisesti.

9.2 Opinnäytetyön merkitys

Opinnäytetyöni helpottaa Touhulan Liikuntapäiväkodin lapsiryhmän toimintaa sekä he saavat yhteisen käytännön konfliktitilanteiden selvittämiseen. Koen itse, että tänä päivänä on merkittävä asia saada osallistettua lapsia ja saada mahdollisimman paljon heidän mielipiteensä kuuluviin. Sääntöjen avulla lapset saavat taitoja omien tunteidensa käsittelyyn ja niiden selvittämiseen sekä vuorovaikutustaitoihin. Yhdessä lasten kanssa luodut sovittelusäännöt jäävät päiväkotiin osana heidän jokapäiväistä arkeansa. Lapsien ollessa itse rakentamassa uusia sääntöjä, on heidän varmasti helpompi niitä noudattaa, kun on saanut olla päättämässä asioista.

Ollessani harjoittelussani Touhulassa syksyllä 2016 pohdin, mitenkä tulisi neuvoa lapsia heidän konfliktitilanteissansa. Monesti tilanteet olivat sellaisia, ettei aikuinen välttämättä ollut nähnyt kyseistä tilannetta ja sitten hänen pitäisi tietää kuka teki mitäkin. Näissä tilanteissa lapset hyötyvät päiväkotiin luoduista sovittelusäännöistä, kun lapsilla on jo käsitystä, kuinka olisi hyvä toimia kyseisissä tilanteissa.

Opinnäytetyössä oli kaksi tutkimuskysymystä, millaisia ristiriitatilanteita lapsiryhmässä esiintyy ja miten ristiriitojen sovittelumalli rakentuu yhteistyössä lasten kanssa? Kysymyksiin sain vastaukset opinnäytetyötä tehdessä, ohjaustuokioiden myötä sekä kirjallisia lähteitä tutkiessa.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen saatiin vastaus tuokioiden edetessä. Lapset kertoivatkin erilaisia tilanteita tuokioilla, joissa ovat huomanneet ristiriitoja syntyvän. Lapsien mukaan riitatilanteet voivat olla väittelyitä tai tönimistä. Voidaan saada riitatilanne saman lelun tavoittelusta ulkona tai sisällä. Ruokailutilanteissa on tapahtunut myös tönimistä. Itse havaitsin ristiriitatilanteita myös ohjatuilla tuokioillani, joista keskustelimme myös lapsien kanssa. Osa lapsista halusi kuunnella ja osallistua tuokioilla, kun taas osa lapsista halusi ennemmin puuhata jotakin muuta, koska aihe saattoi olla tylsä tai vaikea.

Ristiriitojen sovittelumalli eli sovittelusäännöt rakentuivat lapsien kanssa viiden eri ohjaustuokion perusteella. Ohjaustuokioille suunnittelin erilaista toimintaa, joka johdattelisi lapsia kyseiseen aiheeseen. Tuokioiden sisällöt ja kulun saa selville kappaleesta 8.4 Sääntöjen toteutus ja viimeistely. Toteutuneista tuokioista pedagogiset suunnitelmat löytyvät kohdasta (liite 1). Toteutuneet tuokiot sekä valmiit säännöt onnistuivat hyvin. Sovittelusäännöt alkoivat muotoutua ohjauksetojen jälkeen ja lapsetkin ymmärtivät ensimmäisen tuokion jälkeen, mistä on kysymys. Lapsien suhtautuminen tuokioille oli jokainen kerta hieman erilainen. Tuokioilla käytetyt toiminnot esimerkiksi ristiriitapulmakorttien käyttö sai heidät innokkaasti mukaan, kun taas tuokioilla käydyt keskustelut ja aiheen purkamiset eivät innostaneet heitä niin paljoa.

Koen, että valmiilla opinnäytetyön tuotteella eli sovittelusäännöillä on positiivinen merkitys päiväkodin arjessa. Tärkeänä pidän sitä, että lapsille on tullut uutta tietoa liittyen sovitteluun sekä ristiriitojen selvittämiseen päiväkodissa. Vaikka lapset eivät sääntöjä heti hallitsisi, niin he voivat palata niihin säännöistä tehtyjen kuvien avulla.

Jatkokehitysideana, sovittelusääntöjä voisi kokeilla myös muissa ikäryhmissä, muokkaamalla niitä sopiviksi lasten ikä- ja kehitystasojen mukaisesti. Sääntöjen toimivuutta arjessa voisi myös havainnoida ja kehittää uudelleen sitä mukaan.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

- AHOLA, Kati 2017. Pienten lasten vuorovaikutustaitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyö, Turku AMK. [Verkkajulkaisu] [Viitattu: 2019-02-01.] Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/123852/Ahola_Kati.pdf?sequence=1
- CRONIN, Kathleen, LANYON, Claire, KIRBY, Perpetua ja SINCLAIR, Ruth s.a. Building a Culture of Participation. Handbook. [Verkkajulkaisu] [Viitattu:2019-04-09.] Saatavissa: https://www.uncf.org/adolescence/cypguide/files/Building_a_culture_of_participation.pdf
- EEROLA-PENNANEN, Paula, KOIVULA, Merja ja SIIPPAINEN, Anna 2017. Valloittava Varhaiskasvatus. Tampere: Vastapaino.
- FINLEX 2018. Varhaiskasvatuslaki 2018. Annettu: (8.5.2015/580) <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- HEINONEN, Hanna, IIVONEN, Esa, KORHONEN, Merja, LAHTINEN, Nina, MUURONEN, Kaisu, SEMI, Ritva ja SIIMES, Ulla 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Juva: Bookwell Oy.
- HIRSJÄRVI, Sirkka, REMES, Pirkko ja SAJAVAARA, Paula 2014. Tutki ja Kirjoita. Porvoo: Bookwell Oy.
- HUJALA, Eeva ja TURJA, Leena 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS-Kustannus. Juva: Bookwell Digital.
- ISOLA, A-M, KAARTINEN, Heidi, LEEMANN, Lars, LÄÄPERI, Raija, SCHNEIDER, Taina, VALTARI, Salla ja KETO-TOKOI, Anna 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveiden ja Hyvinvoinnin laitos. [Verkkajulkaisu] [Viitattu:2019-04-15.] Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1
- ITÄ-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO 2010. Lapsi päiväkodissa. [Verkkajulkaisu] [Viitattu: 2018-04-29.] Saatavissa: https://www.avi.fi/documents/10191/152322/2.1_Lapsi+p%C3%A4iv%C3%A4kodissa+2010%2C%20suomaksi.pdf/9d6d5f8e-e092-47f6-80dc-f8a75549064c
- JOUTSELAINEN, Henna 2016. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka SVAI1. [Verkkajulkaisu] [Viitattu:2018-12-27] Saatavissa: https://moodle.savonia.fi/pluginfile.php/212823/mod_resource/content/0/Lapsil%C3%A4ht%C3%B6isyys.pdf
- JÄMSÄ, Kaisa ja MANNINEN, Elsa 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki. Tammi.
- JÄRVINEN, Kirsi ja MIKKOLA, Petteri 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Pedatieto Oy.
- KAARTINEN, Kirsti 2015. Lapsilähtöisyys varhaiskasvatuksessa "Hei hoitotäti, en minä oo ihminen, minä oon poika!". Opinnäytetyö, Vaasan ammattikorkeakoulu. [Verkkajulkaisu] [Viitattu:2019-04-01.] Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/101079/Kirsti_Kaartinen.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- KALLIALA, Marjatta 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Helsinki. Gaudeamus. Yliopistokustannus, HYY Yhtymä.
- KANGASALAN KUNTA, Sivistyskeskus/Varhaiskasvatus. Touhula Liikuntapäiväkodin toimintasuunnitelma 2017. [Verkkajulkaisu] [Viitattu: 2018-12-09.] Saatavissa: <https://www.kangasala.fi/wp-content/uploads/2018/05/Touhula-liikuntapäiväkodin-toimintasuunnitelma.pdf>

LIUSKA, Kirsi ja TURUNEN, Tiina 2015. Häijyherneitä ja lempeyslientä. Juva: Bookwell Oy.

MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO 2017. Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma varhaiskasvatuksessa. [Verkkojulkaisu] [Viitattu:2018-04-08.] Saatavissa: <https://www.mll.fi/ammattilaisille/varhaiskasvattajille/kiusaaminen-paivakodissa/kiusaamisen-ehkaisy-suunnitelma-varhaiskasvatuksessa>

MANNINEN, Anne-Maria 2016. Lasten osallisuus päiväkodissa – opas varhaiskasvattajille. Opinnäytesyö, Turku Amk, sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala. [Verkkojulkaisu] [Viitattu:2019-02-05.] Saatavissa: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/107380/Manninen_Anne-Maria.Osallisuus.pdf?sequence=1&isAllowed=y

MÄKINEN, Päivi, RAATIKAINEN, Eija, RAHIKKA, Anne ja SAARNIO, Tuula 2011. Ammattina sosiologi. WSOYpro Oy, Helsinki.

OPETUSHALLITUS 2014. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. [Verkkokirja] [Viitattu:2019-03-19.] Saatavissa: https://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

OPETUSHALLITUS 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. [Verkkokirja] [Viitattu 2018-12-27.] Saatavissa: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

OPETUSHALLITUS 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. [Verkkokirja] [Viitattu: 2019-02-05.] Saatavissa: https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet19.12.2018.pdf

OPETUSHALLITUS s.a. Varhaiskasvatus. [Verkkojulkaisu] [Viitattu:2018-12-27.] Saatavissa: http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus

PAPUNET 2019. Materiaalia kommunikoinnin tukemiseen. Kuvatyökalu. [Verkkojulkaisu] [Viitattu:2019-03-14.] Saatavissa: <http://papunet.net/materiaalia/kuvaty%C3%B6kalu>

REPO, Laura 2015. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Juva: Bookwell Oy.

SHIER, Harry 2001. Pathways to Participation. [Verkkojulkaisu] [Viitattu: 2019-02-05.] Saatavissa: https://ipkl.gu.se/digitalAssets/1429/1429848_shier2001.pdf

TALENTIA 2017. Eettiset ohjeet s.a. [Verkkojulkaisu] [Viitattu:2019-03-19.] Saatavissa: <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS 2018. Lastensuojelun käsikirja. Lapsen osallisuus, mitä osallisuus on? [Verkkojulkaisu] [Viitattu:2019-02-08.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>

TIETEEN TERMIPANKKI 2018. Oikeustiede: Konflikti määritelmä. [Verkkojulkaisu] [Viitattu:2019-01-21.] Saatavissa: <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:konflikti>

TOUHULA 2018. Touhula päiväkodit 2018. [Verkkojulkaisu] [Viitattu: 2019-02-01.] Saatavissa: <https://www.touhula.fi/paivakodit>

TOUHULA 2018. Touhula Kangasalan kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma 2018. [Viitattu:2019-01-28.]

VERSO 2018. Verso-ohjelma 2018. [verkkojulkaisu]. [Viitattu: 2018-12-27.] Saatavissa: <http://www.ssf-ffm.com/vertaissovittelu/index.php?id=MINIVERSO>

VILKKA, Hanna ja AIRAKSINEN, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

VÄESTÖLIITTO 2018. Vuorovaikutus. [verkkojulkaisu] [Viitattu:2018-05-06] Saatavissa: <https://www.vaestoliitto.fi/nuoret/mina-ja-muut/ihmissuhteet/vuorovaikutus>

Pedagoginen ohjaussuunnitelma

Toiminnan suunnittelurunko

Ohjaaja: Johanna Pisteri

Suunnitelman hyväksyjä (työpaikkaohjaaja): Anne Kauppinen, Maria Kesola

Oppi- ja ohjaustuokion nimi/aihe: Lasten suunnittelemat sovittelusäännöt, tuokio 1(5)

Tavoitteet: Ensimmäisellä tuokiolla tavoitteena tutustua lapsiin ja kertoa heille ideastani toteuttaa sovittelusääntöjä yhdessä heidän kanssaan ja mitä on ajatuksena tulla tekemään. Tunnustelen lapsien reaktiota asiaan sekä heidän mielipidettään.

Menetelmät: Menetelmänä ensimmäisellä kerralla on avoin keskusteleminen lapsien kanssa ja heidän orientointi tuleviin ohjaustuokioihin.

Orientointi ja motivointi: Motivoin lapsia kertomalla omasta työstäni sekä heidän mahdollisesta avusta, minkä minä saisin omaa opinnäytetyötäni varten. Kerron lapsille myös säännöistä, mitkä he pääsevät luomaan sekä vaikuttamaan niiden tekemiseen.

Tila ja ryhmittely: Ensimmäisellä kerralla kokoonnumme lapsien omaan ryhmätilaan pöydän ääreen, jossa jokaiselle on oma pöytäpaikka.

Toiminnan kulku, vaiheet ja ajankäyttö:

Klo 9 Aloitamme tuokion kokoontumalla pöydän ääreen istumaan.

Klo 9.05 Kerron lapsille tulevasta ohjauksesta sekä aiheesta.

Klo 9.15 Alamme keskustelemaan päivän aiheesta

Klo 9.40 Lopetellemme ensimmäisen tuokion ja kiitän lapsia osallistumisesta.

Toiminnan konkreetti kuvaus/tilanteen eteneminen käytännössä:

Aloitan toiminnan kertomalla lapsille omasta opinnäytetyöstäni, jonka tekemiseen tarvitsisin heidän apuansa, suunnitteleamalla heidän toimintaansa sopeutuvat sovittelusäännöt. Alustan lapsille myös, mitä sovittelu sekä erimielisyydet tarkoittavat. Pohdimme, onko päiväkodissa esiintynyt konfliktitilanteita. Keskustelemme, onko lapsien mielestä ollut tarvetta sovittelusäännöille päiväkodin arjessa ja jos on, niin minkälaisissa tilanteissa niitä olisi tarvittu. Pohdimme, minkälaisia sääntöjä voitaisiin luoda erilaisiin tilanteisiin kuten ulkoiluun, ruokailuun ja sisällä leikkimiseen. Tarkoituksena on, että jokaisella kerralla kirjaan

omia havaintojani sekä luotuja sääntöjä ylös ja viimeisellä kerralla kokoamme ne yhteen lapsien kanssa. Uskon, että aikaisempi työkokemus päiväkodista auttaa positiivisesti ohjaustuokioiden pitämisessä. Ohjauksien päättyessä kyselen lapsien mielipidettä tuokion kulkuun ja sitä, olisiko heillä jotain ehdotuksia mitä tulisi tehdä toisin.

Toiminta kestää n.30-45minuuttia, jonka jälkeen kiitän lapsia tuokioon osallistumisesta ja he pääsevät jatkamaan päivän seuraavia toimintoja.

Materiaalit, välineet, tilajärjestelyt, avustavat henkilöt:

Ensimmäisellä kerralla ei ole erillisiä välineitä toiminnassa mukana. Tilajärjestelyitä ei tarvita, koska ryhmän oma tila on käytettävissä. Avustavana henkilönä oli hetkittäin paikalla lasten oma eskariopettaja.

Huomioitavaa (eriyttäminen, varasuunnitelma, turvallisuus):

Jos tuokio tuntuu liian pitkältä, eivätkä lapset jaksa keskittyä, niin tuokiota tulee lyhentää. Otettava myös huomioon, jos kaikki lapset eivät halua osallistua pidettyyn tuokioon. Tällöin on järjestettävä heille muuta ohjelmaa, koska minun tuokioni ovat vapaaehtoisia.

Pedagoginen ohjaus

Toiminnan suunnittelurunko

Ohjaaja: Johanna Pisteri

Suunnitelman hyväksyjä (työpaikkaohjaaja): Anne Kauppinen, Maria Kesola

Oppi- ja ohjaustuokion nimi/aihe: Lasten suunnittelemat sovittelusäännöt, tuokio 2 (5)

Tavoitteet: Tällä kerralla tavoitteenamme on yhdessä jatkaa sääntöjen miettimistä. Keskustelemme, minkälaisia ristiriitatilanteita voi ulkona tapahtua ja miten niitä voisi selvittää itsenäisesti aluksi toisten osapuolien kanssa. Tarkoituksena mennä ulos miettimään erilaisia sääntöjä, jos se on mahdollista. Muutoin jatkamme suunnittelua sisällä. Jos pääsemme ulkoilemaan niin, liikumme hieman, jotta lapset saivat purttua energiaansa. Tämän jälkeen pysähdymme miettimään, minkälaisia konflikteja voi tapahtua ulkona, joihin tarvitsisi sovittelusääntöjä. Minä kirjaan lapsien suunnittelemaa sääntöjä ja ajatuksia ylös tuokion aikana.

Menetelmät: Menetelmänä lapsien osallistaminen toimintaan sekä lapsilähtöinen toiminta.

Orientointi ja motivointi: Motivoin lapsia tuokioihin sillä, että he pääsevät vaikuttamaan näihin tuotettuihin sääntöihin itse sekä pääsevät tuomaan oman mielipiteensä näkyville.

Tila ja ryhmittely: Tilana on ryhmän oma tila/päiväkodin piha, jos ulkoileminen onnistuu. Ohjaukset toteutetaan koko ryhmälle, joten ryhmittelyä ei tarvita.

Toiminnan kulku, vaiheet ja ajankäyttö:

Klo 9 Aloitamme tuokion kokoontumalla pöydän ääreen istumaan.

Klo 9.05 Kerron lapsille päivän aiheesta

Klo 9.15 Lähdemme ulkoilemaan tai jatkamme sääntöjen suunnittelua sisällä

Klo 9.40 Lopettelemme toisen tuokion, kuulostelen lapsien tuntemuksia ohjauksesta ja kiitän heitä osallistumisesta.

Toiminnan konkreetti kuvaus/tilanteen eteneminen käytännössä:

Kokoonnumme ryhmän omiin tiloihin ja kerron lapsille mistä aiheista tällä kerralla keskustelemme. Tarkoituksena keskustella ulkona tapahtuvista konflikteista sekä lähteä miettimään niitä ulos. Jos ulkoilu ei onnistu, jäämme sisälle keskustelemaan aiheista. Pohdimme, onko ulkoiluissa konflikteja ja millaisissa tilanteissa ne syntyvät. Kyselen lapsilta, miten he tuntevat erimielisyydet ja miltä riitatilanteet tuntuvat? Miten lapset haluaisivat, että riitatilanteet selvitettäisiin? pyydetäänkö aikuista, vai haluavatko lapset selvittää erimielisyydet keskenään.

Materiaalit, välineet, tilajärjestelyt, avustavat henkilöt:

Tuokiolla avustavana henkilönä on ryhmän oma aikuinen. Tilajärjestelyitä ei tarvita, ryhmän oman tilan ollessa käytettävissä tuokion aikana.

Huomioitavaa (eriyttäminen, varasuunnitelma, turvallisuus):

Jos menemme ulkoilemaan, on tehtävä pihatarkistus ennenkö lapset pääsevät piha-alueelle. Jos ohjaus ei onnistu joidenkin lapsien kohdalla ulkona, on mietittävä eriyttämistä. Ulkoillessa on myös oltava tarkkana turvallisuuden kanssa, koska on liukas keli. Varasuunnitelmana olla sisällä, jos ulkoilu ei onnistu. Sisällä keskustelemme samoista aiheista, mistä oli tarkoitus keskustella ulkoilun aikana.

Pedagoginen ohjaus

Toiminnan suunnittelurunko

Ohjaaja: Johanna Pisteri

Suunnitelman hyväksyjä (työpaikkaohjaaja): Anne Kauppinen, Maria Kesola

Oppi- ja ohjaustuokion nimi/aihe: Lasten suunnittelemat sovittelusäännöt, tuokio 3 (5)

Tavoitteet: Tällä tuokiolla tavoitteena on miettiä sääntöjä sisälle, jossa lapset viettävät myös aikaa erilaisten aktiviteettien sekä leikkien merkeissä. Pohditaan, millaisissa tilanteissa sisätiloissa mahdollisia erimielisyyksiä tulee, vai tuleeko? Mietimme myös yhdessä, että millaisia tuntemuksia ristiriitatilanteet tuovat. Miltä tuntuu olla riitatilanteessa ja tehdyn sovittelun jälkeen.

Menetelmät: Häjyherneitä ja Lempeyslientä (Liuska ja Turunen 2015.) kirjasta käytän tunne/ilmekortteja, joiden avulla havainnollistamme lapsien tuntemuksia ristiriitatilanteiden aikana sekä sovittelun jälkeen.

Orientointi ja motivointi: Kannustan lapsia tuokiolle uuden aiheen voimin, kerron myös jo syntyvistä säännöistä aikaisemmilta tuokioilta.

Tila ja ryhmittely: Olemme eskarilaisten omassa ryhmätilassa koko ryhmän kanssa. Ei tarvitse erillistä ryhmittelyä.

Toiminnan kulku, vaiheet ja ajankäyttö:

Klo 13 Aloitamme tuokion kokoontumalla pöydän ääreen istumaan.

Klo 13.05 Kerron lapsille tulevasta ohjauksesta sekä aiheesta.

Klo 13.15 Alamme keskustelemaan päivän aiheesta tunne/ilmekorttien avulla

Klo 13.40 Lopettelemme kolmannen tuokion ja kiitän lapsia osallistumisesta.

Toiminnan konkreetti kuvaus/tilanteen eteneminen käytännössä:

Aloitamme toiminnan kertaamalla edellisten kertojen sääntöjä. Kokoonnumme pöydän ääreen. Tarkoituksena keskustelun lomassa ottaa jokin peli, mitä pelaisimme yhdessä ja keskustelisimme missä kaikilla sisällä tulee erimielisyyksiä ja mistä ne johtuvat. Pohdimme minkälaisia tuntemuksia ristiriitatilanteet herättävät. Apuna tuokiolla on tunne/ilmekortit. Lapset saavat kertoa, että miltä heistä tuntuu, kun on erimielisyyksiä, he saavat korteista valita sopivan ilmeen ja kertoa, että miksi valitsi juuri sen. Katsomme myös tunne/ilmekortteja, miltä tuntuu, kun saa soviteltua asian.

Materiaalit, välineet, tilajärjestelyt, avustavat henkilöt:

Materiaalina on mahdollinen peli, tunne/ilmekortit. Tilana toimii eskareiden oma ryhmätila. Avustavana henkilönä ryhmän oma aikuinen.

Huomioitavaa (eriyttäminen, varasuunnitelma, turvallisuus):

Tuokiolla otettava huomioon, haluaako kaikki lapset osallistua toimintaan. Kaikki lapset eivät välttämättä halua kertoa ääneen omia tunnetilojansa ristiriitatilanteiden aikana. Uskon kyllä, että suurin osa sanoo ääneen. Jos tuokiolla on rauhatonta, pitää ottaa huomioon mahdollinen eriyttäminen.

Pedagoginen ohjaus

Toiminnan suunnittelurunko

Ohjaaja: Johanna Pisteri

Suunnitelman hyväksyjä (työpaikkaohjaaja): Anne Kauppinen, Maria Kesola

Oppi- ja ohjaustuokion nimi/aihe: Lasten suunnittelemat sovittelusäännöt 4 (5)

Tavoitteet: Neljänellä kerralla tavoitteena on pohtia ruokailutilanteita, onko jotain missä tarvitsisi käyttää sovittelusääntöjä ja millaisia ne olisivat? Kokoonnumme lasten kanssa ruokailutilaan, jossa kertaamme ruokailun kulkua, mitä tapahtuu milloinkin. Onko esimerkiksi mahdollista, että konfliktitilanteita tapahtuu ruokajonossa? leipää ja maitoa hakiessa? Näistä asioista keskustelemme lapsien kanssa ohjaustuokiolla.

Menetelmät: Käytämme tuokiolla Häjyherneitä ja Lempeyslientä (Liuska ja Turunen 2015.) kirjan liitteenä olevia ristiriitapulma- kortteja. Korttien avulla keskustelemme ristiriitatilanteista ja he pääsevät vaikuttamaan siihen, miten itse toimisivat kyseisissä tilanteissa.

Orientointi ja motivointi: Motivoin lapset mukaan erilaisen toiminnan avulla.

Tila ja ryhmittely: Tilana toimii eskarilaisten ryhmätila, jossa toteutamme ohjaustuokion.

Toiminnan kulku, vaiheet ja ajankäyttö:

Klo 9 Aloitamme tuokion kokoontumalla pöydän ääreen istumaan.

Klo 9.05 Kerron lapsille tulevasta ohjauksesta sekä aiheesta.

Klo 9.15 Otan esille ristiriitapulma- kortit ja kerron lapsille ohjeistuksen, jonka jälkeen aloitamme korttien katsomisen sekä pulmien ratkomisen.

Klo 9.40 Lopettelemme neljännen tuokion kysellen lapsien mietteitä ja kiitän lapsia osallistumisesta.

Toiminnan konkreetti kuvaus/tilanteen eteneminen käytännössä:

Aloitamme keskustelemisen kyselemällä edellisten kertojen tunnelmia. Kerron päivän teemaksi ruokailutilanteet, jolloin pohdimme erimielisyyksiä ruokailuissa ja onko niitä? Otan esille ristiriitapulma-kortit. Kortteissa on eläinten erilaisia pulmia, joita pitäisi selvittää, mitä lapset tekisivät kyseisissä tilanteissa ratkaisutakseen pulman. Pulmat ovat hyvin erilaisia, kortit käsittelevät eri aiheita. Lapset saavat nostaa yksitellen kortteja, jotka luen ääneen kaikille. Hetken pohdittua, lapset saavat vastata, mitä he olisivat tehneet kyseisessä tilanteessa, jotta pulma olisi ratkennut. Korttien jälkeen keskustelemme vielä sovittelutilanteista. Pitäisikö sovittelussa kuunnella toisen henkilön mielipiteitä ja kuinka he itse ovat toimineet.

Materiaalit, välineet, tilajärjestelyt, avustavat henkilöt:

Materiaalina toimii ristiriitapulma- kortit. Kaikki olemme samassa tilassa, joten ei tarvitse toista tilaa missä toimintaa toteuttaa. Avustavana henkilönä on ryhmän aikuinen.

Huomioitavaa (eriyttäminen, varasuunnitelma, turvallisuus):

Jos havaitsen tuokiolla eriyttämisen tarvetta, niin keskustelen siitä ryhmän aikuisen kanssa. Jos jotkut lapset eivät halua osallistua, on heille suunniteltava muuta tekemistä.

Pedagoginen ohjaus

Toiminnan suunnittelurunko

Ohjaaja: Johanna Pisteri

Suunnitelman hyväksyjä (työpaikkaohjaaja): Anne Kauppinen, Maria Kesola

Oppi- ja ohjaustuokion nimi/aihe: Lasten suunnittelemat sovittelusäännöt, tuokio 5 (5)

Tavoitteet: Viimeisen kerran tavoitteena on koota aikaisempien tuokioiden pohjalta kootut säännöt yhteen, sekä keskustella niistä yhdessä lapsien kanssa. Tavoitteena olisi, että valmiit säännöt kirjoitetaan puhtaaksi, jonka jälkeen lapset ne allekirjoittavat oman käden kuvalla. Lopuksi kysyn palautetta vielä kirjallisesti hymynaama-kaavakkeen avulla.

Menetelmät: Menetelmänä tuokiolla on käyttää sekä tarkastella valmiita sääntöjä, mitä lapset ovat luo-
neet tuokioiden aikana. Käytämme tuokiolla myös palautekaavaketta.

Orientointi ja motivointi: Motivoin lapsia tuokiolle kertomalla, että päästään tarkastelemaan luotuja sääntöjä sekä hieman maalailemaan ja väritlemään. Uskon, että se on mieluista heille.

Tila ja ryhmittely: Tuokio pidetään ryhmän omissa tiloissa, kahdessa eri pöydässä, jotta kaikki pääsevät osallistumaan.

Toiminnan kulku, vaiheet ja ajankäyttö:

Klo 9 Aloitamme tuokion kokoontumalla pöydän ääreen istumaan.

Klo 9.05 Kerron lapsille päivän teeman eli sääntöjen viimeistelyä, maalausta sekä palautteen antamista värittäen.

Klo 9.15 Näytän lapsille puhtaaksi kirjoitetut säännöt ja alamme viimeistelemään ulkoasua.

Klo 9.30 Otan esille palautekaavakkeen, mitä käydään yhdessä läpi.

Klo 9.40 Lopettelemme viimeisen tuokion ja kiitän lapsia osallistumisesta koko projektiin.

Toiminnan konkreetti kuvaus/tilanteen eteneminen käytännössä:

Aloitamme viimeisen tuokion kokoontumalla pöytien ääreen. Kerron lapsille, että vuorossa on viimeinen kerta ja tarkoituksena tarkastella valmiita sääntöjä, jotka olen kirjoittanut puhtaaksi ohjaustuokioiden pohjalta. Liimaamme valmiit säännöt isolle kartongille, jotta ne näkyvät hyvin. Seuraavaksi vuorossa sääntöjen "allekirjoittaminen", josta tulee ilmi lapsen osallisuus toimintaan. Laitamme maalia kämmenelle, jonka jälkeen painamme kädenkuvat sääntöihin. Tällöin lapset ovat lupautuneet opettelemaan ja noudattamaan näitä sääntöjä, joihin ovat päässeet itse vaikuttamaan. Tämän jälkeen esittelen lapsille palautekaavakkeen, jolla on tarkoitus saada lapsien mielipidettä ilmi menneistä tuokio kokonaisuuksista. Kaavake tehdään kirjallisena, mutta vastaus annetaan hymynaamoilla, jotka lapset värittävät. Palautteen jälkeen katsomme valmiita sääntöjä. Lisäksi laadin sovittelusäännöt kuvina, jotka toteutan Papunetin -kuvatyökalun avulla. Näin lapset hahmottavat luotuja sääntöjä vielä helpommin, koska kaikki eivät osaa lukea. Lopuksi kiitän lapsia menneistä ohjauksista ja päästän heidät jatkamaan omia puuhastelujaan.

Materiaalit, välineet, tilajärjestelyt, avustavat henkilöt:

Materiaaleina ovat valmiit säännöt, maalia ja pensseleitä, kartonkia, Papunetin -kuvatyökalulla luodut säännöt kuvallisina sekä palautekaavakkeet ja värikyiniä. Avustavana henkilönä on ryhmän oma aikuinen.

Huomioitavaa (eriyttäminen, varasuunnitelma, turvallisuus):

Huomioitavana on varovaisuus maalaamisessa sekä palautekaavakkeen täyttämisessä, koska kaikki lapset täyttävät omaan tahtiin ja kaikille on annettava oma aikansa.

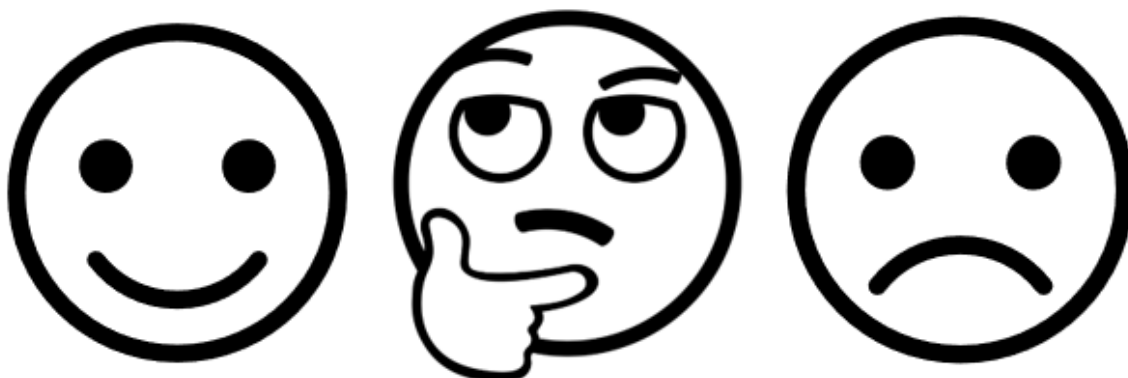
1. Oletko ollut mukana sovittelusääntö - tuokioilla?

2. Olen päässyt tutustumaan sovittelusääntöjen tekemiseen

3. Olen viihtynyt ohjaustuokioilla

4. Sain tuoda oman mielipiteeni esille ohjaustuokioilla

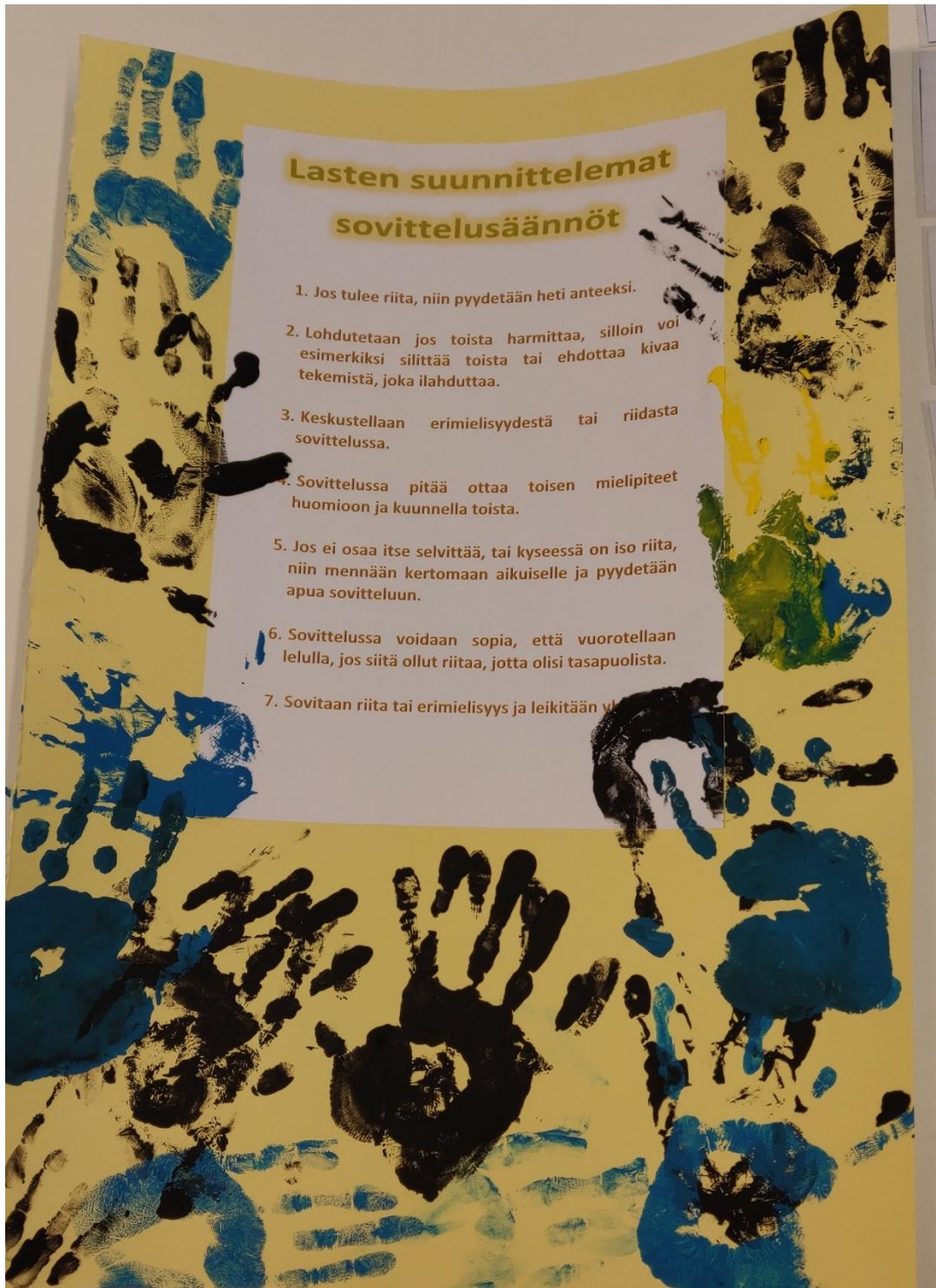
5. Minulla oli kokemusta sovittelusta ennen ohjaustuokioita

6. Olen oppinut ohjaustuokioilla jotain uutta

anteeksi

lohduttaa

keskustella

kuunnella toisiaan

Vaikea asia

pyytää apua

sopia

jakaa lelut

leikkiä yhdessä

Lasten suunnittelemat sovittelusäännöt

1. Jos tulee riita, niin pyydetään heti anteeksi.
2. Lohdutaan jos toista harmittaa, silloin voi esimerkiksi silittää toista tai ehdottaa kivaa tekemistä, joka ilahduttaa.
3. Keskustellaan erimielisyydestä tai riidasta sovittelussa.
Sovittelussa pitää ottaa toisen mielipiteet huomioon ja kuunnella toista.
5. Jos ei osaa itse selvittää, tai kyseessä on iso riita, niin mennään kertomaan aikuiselle ja pyydetään apua sovitteluun.
6. Sovittelussa voidaan sopia, että vuorotellaan lelut, jos siitä ollut riitaa, jotta olisi tasapuolista.
7. Sovitaan riita tai erimielisyys ja leikitaan yhdessä.

anteeksi

lohduttaa

keskustella

kuunnella toisiaan

Vaikea asia

pyytää apua

sopia

jakaa lelut

leikkiä yhdessä

